

Moment cetățenesc

Așadar, la început de martie ne vom întâlni în fața urnelor pecetluind cu votul nostru un act solemn de aderare, de afirmare, de decizie optivă. Ne putem îngădui să anticipăm, afirmând că exprimându-și votul, cetățenii României socialiste statornicesc pe mai departe o realitate istorică: deputații celui mai înalt For reprezentând interesele maselor de muncitori, țărani și intelectuali vor contribui la continua înălțare a țării, la consolidarea prestigiului său în lume.

Cine ne sînt candidații?

Sînt oamenii a căror prezență dinamizează clipa, care trăiesc cu simplitate etape de viață încărcate cu energii solare, oameni pentru care ideea dăruirii încarnează rîstul lor în evoluția printre noi, generosul lor destin. Ziarele ne-au familiarizat cu numele și cu faptele lor: sînt meșteri pe șantierul industriei, țărani cooperatori, învățători, ingineri și-o spunem și o scriem cu îndreptățită mîndrie — scriitori. Am numit doar cîteva din sutele de meșteșugari care-i recomandă pe candidații noștri ca pe niște personaje legate implicit de tot ceea ce ne apropie de Viitor.

Nu mai e nevoie s-o afirmăm în toate detaliile ei, dar ideea integrării în acest impetuos marș spre Mîine poate fi strălucit ilustrată de însăși realitatea, fertilizată de pastunea și meșteșugul rar de a detecta noul cu care sînt dăruii cei pe care, din patru în patru ani, îi trimitem să ne reprezinte în marele sfat în care strădanile noastre își găsesc, afirmată răspicat, împlinirea. S-a întimplat ca, la început în necunoștință de cauză, omul de cultură să devină, prin contact cu viața, cu prezentul, un adevărat (neconfirmat ca atare, ce-l drept) specialist în probleme de care cîndva se simțea foarte departe. Academicieni care se îngrijesc ca în sate să se asaneze bălți, poeți care se „bat” pentru fiecare cărămidă ce urmează să fie așezată la temelie unei noi școli, sînt numai cîteva exemple ilustrînd acest proces în care omul modern nu se mai simte legat numai de datele profesiei sale ci încearcă să-și apropie cît mai multe dintre tainele care dinamizează viața.

E o strictă consonanță între acest patos diurn și vechea, marea tradiție pe care o are în istoria țării noastre servirea intereselor cetățenești. Se poate demonstra că deputații care ne reprezintă azi, au fost, prin timp, întruhipați de oameni ai unor trecute generații care au apărut guvernul revoluționar al fierbintelui 1848, care l-au aclamat pe Cuza, domnul Unirii, care au luat arma în mîini în 1877 și 1918 și care au dus la izbîndă, în 1944, insurecția armată, început al domniei poporului.

Ceremonialul alegerii, e și el plin de simplitate. Nu ne place să tulburăm cu prea multe vorbe de prisos raportul dintre faptă și gînd, tot ceea ce întreprindem poartă pecetea interesului viu pentru actele realiste, pentru practică.

Sîntem din toată inima alături de Partidul Comunist Român, de Comitetul său Central în frunte cu tovarășul Nicolae Ceaușescu. Întîmpinăm cu solemnitate momentul electoral care ne confirmă unitatea deplină, în spiritul ideilor partidului și care ne dovedește tineretea, înălțimea aspirațiilor.

LUCEAFĂRUL

Desen de MIHU VULCANESCU

Cărți și probleme

Inscris, de cîtva timp, pe o linie ascendentă, lirismul românesc s-a văzut, în anul care s-a scurs, confirmat în calitate și vitalitatea sa. Au apărut, pe de o parte, volume reprezentative, alții prin caracterul lor de selecții personale, cit și prin capacitatea de a marca o etapă precisă din evoluția unui poet; pe de altă parte, numeroase au fost plachetele care au atras atenția, pentru prima sau a doua oară, asupra unor noi talente remarcabile. În această situație, ceea ce ni se pare interesant nu este întocmirea unei liste de premiiabile, ci indicarea și circumscrierea problemelor care se ridică azi în peisajul nostru poetic.

Astfel, surpriza produsă, nu prea demult, de un așa-zis „nou val” al suprarrealismului românesc este, dintr-odată, temperată, iar fenomenul situat în cadrul său firesc, datorită celor două volume bogate pe care le-au tipărit Virgil Teodorescu și Gellu Naum: **Corp comun** și, respectiv, **Athos** reprezintă două mărturii de neștirbită fidelitate spirituală și poetică. Ciudat ni se pare faptul că, pînă acum, critica literară le-a ignorat complet temîndu-se parcă să studieze la rădăcină un fenomen care a surprins-o prin cîteva floi insolite. Cu Virgil Teodorescu și Gellu Naum se confirmă deopotrivă o modalitate literară și destinul personal a doi poeți de prim plan.

După unele experimente deosebit de temerare, precum **Zoosofia** și **11 elegii**, Ion Gheorghe și Nichita Stănescu par a se reîntoarce la instrumentele lor mai vechi: la cel dintîi (**Vine iarbă**), jocul verbal cu implicații de cultură și eres popular cedează locul unui expresionism de substanță; al doilea (**Laus Ptolemaei**), abstracționismul pur se convertește în lirism reflexiv cu pulpă imagistică, oferindu-ne cel mai pertinent exemplu de ceea ce se poate numi structură poetică. Să conchidem, din aceasta, că experimentalismul poezilor noștri a fost doar un simptom de tinerete? Ar fi, poate, o concluzie cam pripită.

Continuîndu-se pe ei înșiși, la un nivel uneori superior, o serie întreagă de poeți ne obligă să distingem între evoluție protelă, prin schimbarea la față, și evoluție lentă, prin aprofundarea de sine. Ilie Constantin (**Bunavestire**), Cezar Baltag (**Monada**), Leonida Dimov (**7 poeme, Pe malul Styxului**), Mircea Ciobanu (**Pamfil**), C. Abăluș (**Plata**), Marin Sorescu (**Tineretea lui Don Quijote**), Adrian Păunescu (**Fintina somnambulă**) se confirmă la modul narcisic, se regăsesc în propria lor oglindă, uneori întîlniții de imaginea regăsită, alteori ușor împovărați de identitatea ei. Departe de a fi îngrijorătoare, o atare situație demonstrează viața ascunsă a poeziei, a unei poezii extrem de conștiente de caracterul și destinul ei: în locul unei dialectici exterioare, spectaculoase, asistăm la seisme lente, subterane ale unor conștiințe poetice bine conturate.

Surprizele — în măsura în care aparițiile unor opere de calitate pot fi socotite ca atare! — s-au produs, anul trecut, pe diverse coordonate ale peisajului liric, și la generații diferite. Debutul cel mai impresionant ni se pare a fi al lui Sorin Mărculescu (**Cartea nunților**), la care voluptatea enumerativă de sorginte suprarrealistă se logodește cu intensitatea și puritatea unei emoții datorate contactului euharistic cu datele lumii sensibile. Mircea Ivănescu (**Versuri**), cultivînd un lirism alexandrin, de cărturar rati-nat și sceptic, a cărui melancolie e mereu împusă de un ghimpe ironic; Cezar Ivănescu (**Red**) care reintroduce, plin de prospe-time, poezia-strigăt, într-un registru limitat dar profund al dure-rii; V. Mazilescu (**Versuri**) filtrînd, la modul nostalgic, o nuanțată experiență suprarrealistă — așează, după părerea noastră, pietrele cele mai strălucitoare în mozaicul noilor nume. Aceștia li se adaugă, în calitate de cotropitori care au studiat îndelung teritoriul pe care l-au invadat, criticii literari Ion Negoitescu (cu **Sabasios**, acesta revine la prima sa tinerete literară), Gh. Griguru (**Un trandafir învață matematică**) și Matei Călinescu (**Semn**).

Îmbucurător ni se pare faptul că, în timp ce beneficiază de cuceririle instrumentale ale poeziei mondiale, lirismul nostru de azi regăsește unele din sunetele de bază, majore ale poeziei românești mai vechi sau mai noi, înfloreste împlîndu-și rădă-cinile în solul natal. Nume ca Eminescu și Macedonski, Blaga și Barbu, Urmuz și Bacovia au fost pronunțate adesea, în legătură cu noile volume de versuri, ceea ce demonstrează evoluția organică a culturii noastre, integrarea noilor valori în respirația vie a tradiției poetice. Dacă semnul vitalității creatoare a unui orga-nism alt de diversificat cum se prezintă poezia românească de astăzi îl constituie atingerea unui punct de echilibru funcțional, în care fiecare nouă valoare provoacă și determină actualizarea unei valori tradiționale care o justifică și o înglobează — atunci se poate afirma că anul 1968 îndreptățește cele mai optimiste speranțe.

Ștefan Aug. DOINAȘ

ÎN ACEST NUMĂR

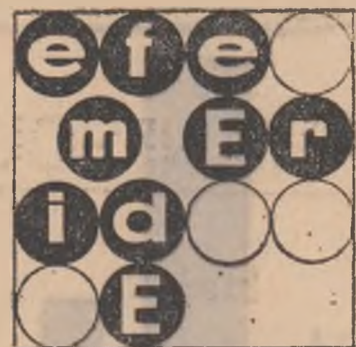
Jurnalul unui cobai — de Miron Radu Paraschivesc

Poeme de Nichita Stănescu

Cronica fantezistă de Marin Sorescu

Un Saint-Simon moldav: Ion Neculce de George Ivașcu

A. T. Poda și Horia Ursu, publicată de Editura Meridiana, în colecția „Monumentele patriei noastre” conține o gravă eroare la cap. II, „Monumente istorice și de arhitectură din Cetatea Alba Iulia”.

Este vorba de descrierea Catedralei Ortodoxe a Reîntregirii, a complexului dimprejur cu cele patru pavilioane și a turnului clopotniță de deasupra intrării. Autorii indică ca arhitect un personaj imaginat nume Victor Gh. Irenia.

În realitate arhitectul este Victor G. Stănescu, fiul compozitorului clasic George Stănescu, întemeietorul Operei Române.

Ne mirăm, în primul rând că nici unul din cei trei autori ai lucrării de numai 58 pag. nu au auzit de arhitectul V. G. Stănescu și nici nu au avut curiozitatea și datoria să caute într-o enciclopedie românească (Cugetarea, Minerva etc.), sau strădînd (Who's Who, 1934 sau Hans Vollmer 1958) la litera respectivă sau într-o istorie a arhitecturii românești.

În acest caz ar fi aflat că arhitectul V. G. Stănescu (1877-1950) este diplomat al Școlii speciale de arhitectură din Paris, cu premiul I din anul 1901. Obține la concursul de arhitecți salubriști din Paris premiul I „Durand-Claye” pe anul 1901. Este autorul a multor lucrări de seamă, astăzi monumente de arhitectură, din patria noastră. Cităm câteva: Muzeul geologic (Piața Victoriei — Kisseleff), Primăria din Constanța (Piața Ovidiu), Moscheia centrală din același oraș, Biserica engleză din București (grădina Icoanei), Gara de Nord — București, etc. De asemenea, arhitectul V. Stănescu a fost membru al Comisiei Monumentelor istorice, inspector general în Direcția arhitecturii C.F.R., consilier la P.C.A. etc. etc.

Dacă autorii ar fi vizitat de arhitectul monumental ar fi văzut placa de marmură de la intrarea în pridvorul bisericii — partea dreaptă, pe care sînt scrise numai două nume, al arhitectului Victor G. Stănescu și al constructorului Ing. Tiberiu Eremia, și acesta cunoscut prin numeroase clădiri realizate în țara noastră.

Autorii să fi contopit numele creatorului cu acel al ziditorului dînd la iveală un personaj fantezist? Ironia soartei face ca volumul amintit să poarte subtitlul „Ediția II-a complet reeditată”.

Deși cele mai noi piese ale dramaturgiei originale puteau suscita interesante discuții privind perspectivele „momentului actual al teatrului”, dezbaterile critice, cel puțin în revistele literare, au fost izolate și prea puțin insistente. E de sperat, că apariția a încă două piese noi — comediele „Transplantarea inimii necunoscută” de Al. Mirodan și „Cesornicria Taus” de Gelu Naum — pe care revista Teatrul le publică în primul său număr din acest an, vor readuce în atenția criticii întrebările pe care și le pune dramaturgia noastră actuală.

În editorialul revistei noastre din 18 ianuarie a.c., referitor la publicarea tabloului cărților anului 1968 se atrage atenția asupra unor probleme și necesități omisiuni de titluri, sau de date privind indicele critic, subliniindu-se dificultatea întocmirii unui asemenea tablou de ansamblu. În vederea publicării cuvenitei addende rugăm pe autorii cărților omise sau incomplete consemnate la indicele critic să ne semnaleze observațiile lor. Totodată ținem să mulțumim celor care, pînă în prezent, răspundînd bunelor intenții ale revistei ni s-au adresat în această privință.

Numărul din ianuarie al revistei Preuves conține o intervenție plină de conștiință pentru situarea critică a lui Guy de Montherlant, semnată de Claude Larquie. Sprijinindu-și demonstrația pe ultima lucrare a scriitorului „La Rose de sable”, Claude Larquie afirmă că interesul cărții depășește sfera în care au înscris-o criticii — literatura franceză al cărei cadru e Africa de Nord — că această carte depășește chiar semnificația strict literară, că ea este un document istoric esențial pentru oricine va dori să înțeleagă „legăturile care au unit două civilizații și mobilurile adînci care le-au făcut divergente”.

Găzduite cu devotament de „Tomis”, intervențiile lui Șt. Aug. Doișă ilustrează tot mai convingător o întreprindere critică ieșită din comun. Această serie participă la un fel de „panoramă din mers” a poeziei noastre actuale, a cărei originalitate constă în natura dublă a operației autorului. Actul critic propriu-zis (Șt. Aug. Doișă are capacitatea criticului real ca parcurendu-i noimul poezilor de azi să formeze Poezia Actuală, descriind moduri, stabilind afinități și mai ales discernînd arta autentică de aparența artei) este însoțit de propoziții estetice. Atunci cînd această serie se va încheia, ea va constitui o panoramă, și una de un interes special de vreme ce va conține, explicit, o poetică.

Din scrisorile primite la redacție: Cartea Cetatea Alba Iulia, scrisă de I. Berciu,

Les Nouvelles Littéraires (din 16 ianuarie 1968) prezintă publicului francez pe scriitorul chilian Salvador Reyes (membru al Academiei Chilienne, defăptor al marelui premiu de literatură pe anul 1967). Frumosa năvălă selectată „Dineu pentru mișne seară”, transgresie inefabilă între real și imaginar, și pentru cititorul nostru o lectură surprinzătoare, într-atît de mare similitudinea cu „La figănci”

În loc de

CRONICA LITERARA

REPERE CLASICE: SADOVEANU

„Dumneata, pe cît înțeleg, veai în spațiul unei vieți evoluția literaturii noastre, așa cum individul rezumă evoluția umanității: de la dezlănțuirea primare ajunge treptat către reflexivitate”.

G. IBRAILEANU

Opera lui Mihail Sadoveanu stă ca un ghețar nedislocat încă de nici o temperatură. Fierăstrăiele criticii n-au pătruns nici ele prea departe. Abia ici, colo, firave ascensiuni sau sondaje. De cele mai multe ori lipsește viziunea întregului. Masivul creației sadoveniene abia este într-o primă operație de parcelare. Opera este, fără îndoială, copleșitoare și prea apropiată nouă. Pirtii și cărări străbătătoare sînt încă puține. Din nevoia de sistem am împărțit, mai de mult, această operă în două, încercînd să-i dăm un sens și un echilibru.

O primă parte ar fi fost un imens receptacol de „dureri înăbușite”. O a doua, care ar decurge din prima, împlinînd-o și finalizînd-o, un fastuos „județ al sârmanilor”. Sugestiile vin de la alți exploratori. G. Călinescu a reformat modelul, „durerilor înăbușite” după care o ființă dăinuie în tăcere pentru a izbucni brusc și a-și cînta dureroasă melodie. O traumă care a configurat definitiv o existență se etalează brusc, crepuscular, pentru a se retrage în adîncurile din care a ieșit „Județul sârmanilor”, apoteozat de Paul Georgescu, se subordonează ideii de justiție socială: înăbușită de mai ieri au astăzi om care le face județ. El face spectacolul și implanabil dreptate, indiferent de timp și loc.

Este adevărat că această schemă poate subsuma o bună parte a prozei sadoveniene, dar „durerile înăbușite” nu se nasc numai din împilări. Ele definesc în circuitul sadovenian, un suflet rînit de diverse accidente, în care nu există întotdeauna un făptuș. Din această albie de început a durerilor înăbușite se desfac brațe care nu se varsă toate în „județul sârmanilor”. Apoi județele nu sînt todeauna ale năpăstuitorilor. Vitoria Lipan precedea și ea la un județ, de altă factură însă.

G. Călinescu intuia în „durerile înăbușite” un ritm epic, în care tăcerea sau acțiunea plană era înlocuită subit de un moment vulcanic, după care tempo-ul revenea la starea inițială. Prin evidențierea „durerilor înăbușite”, G. Călinescu depista un motiv sintetic al artei sadoveniene.

Altădată G. Călinescu observa că proza sadoveniană amintește de arta covorului persan în care același desen este mereu reluat cu minuțiozitate și dus la desăvîrșire. Artă sadoveniană era o artă a motivelor repetate, a variantelor cizelate pînă la perfecțiune. Asta după ce criticul atrăsese deja atenția asupra evoluției de la primul tipar epic, acela al „durerilor înăbușite”, spre acela în care epica devine simplu pretext pentru celebrarea fie a unui spațiu uman legendar, fie pentru o istorie mitică.

Tiparele însă sînt mai multe, și lingă cel al „durerilor înăbușite” și al „sărmanului descoperind o lume cu civilizație veche” din „Zodia Concerului”, vom adăuga alte cîteva, a-celstea ca și celelalte purtînd în sine determinarea unui ritm tipic de desfășurare a narațiunii. Unul e al descoperirii naturii, de obicei de către un copil. Capodoperele sînt „Mesteceții și Dumbrava Minunată”. Il vom numi tiparul „Dumbrăvi Minunate”. În el o ființă omenască de obicei copil are revelația freamătului primordial al vieții și al misterelor ei. Astfel se deschide însă drum spre un alt motiv, care e acela „al inițierii în taine” greu accesibile. Cartea inițierii este „Creanga de aur și Frații Jderi”, ultima urmîrind drumul uceniciei și maturizării unui Ghilgameș autohton. „Frații Jderi ca și Creanga de aur, Baltagul și Ostrovul lupilor”, (a-celstea două din urmă însemnînd o specie redimensionată a „județului”), sînt un cumal de diverse motive specifice prozei sadoveniene.

Un tipar fundamental alături de cel al „durerilor înăbușite”, de cel al „județului” este și acela al „bulboanei”. Un om e cuprins de o pasiune sau o nenorocire ca de o vințoasă și nu poate lepăda rîul dintr-insul decît atunci cînd pasiunea se consumă pînă la capăt. Dintr-o zodie normală e întră deodată sub puterea unor forțe necunoscute care-l poartă printr-un labirint, gradat și obligatoriu, lezîndu-l apoi, cu sau fără o înțelegere nouă a lumii. Acestui soi de personaje Sadoveanu le spunea „nebulni”, cu înțelegere compătimitoare pentru zbuciumul lor și admirație pentru trăirea plină de care dădeau dovadă. Galeria „nebulilor” sadovenieni, oameni devorați de forța interioară, ca de o fatalitate, o vom găsi mai ales în acest „tipar al bulboanei”. În care exemplul cel mai explicit este Bulboana lui Vălnaș și în care zenitul artistic e atîns, între altele, de „Cealaltă Anca”.

Harta scrierilor sadoveniene ne indică în diverse și departate locuri același motiv, uneori singur, alteori în frățețate cu altele, uneori abia arătat, alteori împins la o tensiune strălucitoare. Să se observe însă și o evoluție în ce privește aceste motive sau tipare. Unele sînt cu predilecție ale tine-

reții artistice, altele ale maturității, altele ale fazei tîrzii. Spre sfîrșit, le vom găsi contopite în sinteza cîte unei singure lucrări. Polivalența căutată și găsită în „Creanga de aur”, vine din captarea într-o singură operă a mai multor motive, fiecare cu forță de nucleu semnificativ radial. Cartea capătă implicit nevoia de chei, imperativ al marilor opere.

Dacă reținem anele scrierilor sadoveniene, vom observa, fără a încerca însă fixarea unor hotare temporare precise, că un anumit accent patetic specific cărților de început, se estompează de la carte la carte, făcînd loc altuia, celebrator, glorifiant, ca apoi acestuia să i se substituie o narațiune în care patosul e privit cu scepticism și în care nota dominantă e înțelepciunea și blînda ironie. De asemenea să se mai observe că fazei lirico-patetice de început, în care vom găsi transporturi masive din lirica și mitica eminesciană, dar și aluviuni din proza naturalistă a lui Delavrancea sau folcloristica lui Vlahuță, corespunde mai ales turburilor „dureri înăbușite”, dar și unor sangvine acțiuni de vindictă: decolul e neguros, întunecat, predomină codrul sau colțuri fumurii de țîr confuz, limpezite rar de apele primăverii.

Volumele de început conțin în germe toate motivele pe care le va dezvolta mai tîrziu orga sadoveniană.

Să mai observăm că „tiparul bulboanei”, ilustrînd repeli și vicioase acțiuni, aprige dezlănțuiri de dragoste, are ca pandant, de cele mai multe ori, anotimpul primăverii. Este

mat. Se descoperă un alt miracol care e acela al bunurilor spirituale. Ciclul se închide epuizîndu-și treptele

„Mihail Sadoveanu cu toată structura lui sufletească opusă firului analitic, mi s-a părut întotdeauna că este omul cel mai inteligent artisticeste dintre contemporanii mei”.

G. CĂLINESCU

Sadoveanu e dintre creatorii care și-a buimăcit cititorul prin cantitate. Opera n-a fost încă decantată, și fiecare za, din lanțul ei a fost aruncată în uitare de cea următoare, cu atît mai mult cu cît creșterea era și calitativă. Explozia operei de maturitate a înstăpînit o imagine a ei care e în bună măsură parțială și, atunci cînd se aplică abuziv și rezultatul operei, falsă. „Slava stătătoare” din „Hanu-Ancuței” nu e și a întregii sale proze. Scriitorul nu este de altfel idilic, acolo unde se crede că este așa, cî doar ceremonios. Intre prozele sadoveniene de egală valoare artistică unele, înving însă temporar pe altele. Să ne amintim de filonul negru și dur al unor proze de loc idilic, de orizontul noros și apăsător al multor povestiri, de tonalitatea lor sumbră. În „Pînă la hazul”, povestire de început, pe tiparul „bulboanei” răvășitoare, o istorie de moarte a carei tîrziu autor se lasă atras de spectacolul, intrinsec însă narațiunii. Coasele următorilor se încing în jurul făptușilor ca un arcan nemilos, nimb justifiat de metallic efect. Puhoiarii referă despre alt fapt orîncun. Un riu-umflat de ploaie răpește om ce nu mai poate fi salvat. Scriitorul relevă forțe de conflict într-o manieră complet nedidilică și mai ales de mare economie și sobrietate: omul se atîlă uneori fără apărare. În fața unei naturi ostile Pălin analizată în sugestiile ei este narațiunea „Spre Hirău”. Un car cu boi și cîțiva autohtoni înaintează pe arși, spre o destinație cu numele Hirău. Peisajul este însă terifiant și țînta pare de neatîns. Întrebarea repetată: „cît mai e pînă la Hirău?”. (toponimic ale cărui sunori indică confuzia și nelimitarea), primește răspunsuri dezarmante. Carul înaintează într-un teritoriu absurd, într-un decor absurd, spre o țîntă care probabil că nu există, de vreme ce nu poate fi atînsă. În drum se întîlnesc lucruri de mirare care accentuează bizanțeria peisajului. Un nebul spune vorbe fără sir, o bătrînă beteagă face împotriva evidențelor munci nepotrivate. Peisajul e saharian, situațiile sînt absurde, irrationale. Oamenii sînt posedăți de peisajul prăfos, fără a-l putea domina și pleacă mai departe ca într-un teritoriu blestemat, de o molimă, spre nestiutul Hirău. De aici încă apar acei țărani tăcuți, duri, monosilabici, a căror mișcare e redusă la acte absolute necesare funcționării organismului lor muncitor. Este începutul prototipurilor personajelor sadoveniene, opus celui sfîrșit și istoricilor, iubind vinul și vinătoarea, acesta din urmă mai ales răzeș. Nerăzescu, om aspru de mîncă și de înlămpîr, e un ins cu existența strict delimitată de necesitatea existenței. El este cel mai adevărat expresie a dexterității tăcute, solemne aproape, a muncii, un performer al brăncii în care evoluează, un om cu religia muncii, a modestiei și a tăcerii, un invincibil în singura sa posibilitate de a fi astfel: domeniul activității sale. Acest produs al realității autohtone îi oferă Sadoveanu ca pandant literar tipul de personaj specific prozei americane.

„De „golan”, is golan. — adevărat. N-am părinți, n-am casă, n-am nimic, numai mîinile muncitoare le am, — da-s om de treabă... Eu am stat zece ani la boierul de la Negoiști, cu leafă de fiicășuș... Acu m-am gîndit și eu că mi se cuvine leafă de om, ș-am cerut să-mi sporească simbria. N-a vrut, ș-am plecat. Imi pare rău, — zece ani ca un rob am muncit; da' ce să fac? M-am gîndit și eu c-oai găsi în lumea asta o bucată de pîne. Am pornit ast'noapte, ș-am mers, am mers, pînă ce-am nimerit aici... Acuma, cocoane, dacă mi-primi, eu țîi-o fi slugă cu credință”.

Coconu Jor îl asculta în tăcere, învîrtîndu-și cheile în buzunarii pantalonilor. În pămînturile tinere pe care le desfunda, cu oameni de aceștia de strînsură lucra. Cu ei își înmulțea turmele de vite, cu ei făcea griul pe care îl trimitea la Galați. Într-un țînt de margine, pustiu, trebuia să se mulțamească cu brațe de muncă. De unde veneau aceste brațe, ale cui erau, — știa că nu trebuia să întreb. La ce țîr-i fi folosit? Aici nu era țară regulată. Aici el era stăpîn. Pînă la oraș și pînă la țara civilizată era departe. Aici era undeva „le cîmp”. Aici percepțorii luau cît se poate boierul că trebuia să dea, aici oastea nu-și urmărea dezertorii, nici justiția condamnații. Pînă aici nu erau drumuri. Aici școli și biserici nu erau. Aici era pămînt care trebuia lucrat, și boierul își aduna oameni de muncă cum putea. De-aceia cocunu Jor nu mai întrebă mult pe Niță Lepădatu”.

M. UNGHEANU

(continuare în pagina 6)

Desen de EUGEN DRĂGULESCU

miracolul descoperirii chiar al existenței, a misterelor vieții, a primelor inițieri dureroase.

Și observăm că fără să dispară din creația scriitorului, acestui anotimp, al facerii dintii, i se substituie cel al coacerii și împîmîntării și că acesta e fundalul acelei proze de celebrare și glorificare a spațiului real al podgoriilor, în care oamenii se bucură de belșugul de viață al codrului și apei și de darurile vieții de via. Este o altă etapă a scrisurii sadoveniene, corespunzînd unei alte vîrste a înțelgerii: miracolul descoperirii bunurilor pămîntesti.

Calmul și legendarulul teritoriu de Kief podgorean, cu răzeși ce pleacă hotărîți „să puște hulpea din Vadul Morii”, fără a mai ajunge acolo niciodată, timp și țîrim suspendat, dincolo de timp și spațiu, gravat memorabil mai ales în „Hanu-Ancuței”, chivot sintetic iarăși de diverse motive, îi urmează un altul a cărui trăsătură primă este izolarea, singurătatea. Ne aflăm în muntos și pădurat, cît mai aproape de evenimentul cosmic sau în ape solemne, tăcute, pustii, amintind zilele facerii. Orgastica toamnei e înlocuită cu anotimpul sever al gheții și al purității omăturilor. Reflexivitatea a înlocuit aici aproape complet lirismul care îi este subsu-

ARHIVA ARGHEZI

În anul 1933 apărea în editura „Adevărul” din București, un volum original, semnat Tudor Arghezi al cărui titlu a făcut senzație, nu numai din cauza unei asemănări cu titlul său volum de versuri, dar mai ales datorită cuprinsului determinat de jocal pîtraterul albe și negre al „cuvintelor încrucișate”.

Volumul este rodul și expresia spirituală a unei colaborări inedite: Tudor Arghezi, definițiile la careu- riu întocmite de profesorul N. Gh. Popescu. Din prefața semnată de Arghezi se deslușește personalitatea acestui născocitor de jocuri cu mințea și condeletul... „la toate vîrștele, trebuie să ai un maestru. În materia cuvintelor încrucișate, maestrul meu e Domnul N. Gh. Popescu, de vreo două ori mai tînr, cel puțin așezat ultimul lui elev. Ștîfii despre ce Domn Popescu vorbește: I. D. Popescu, căruia i se zice Popescu-Rebus, identificat cu arta de a construi mistere și de a le ghici în ghiocul celulei”.

Această cîrticică, format de buzunar, numînd 104 pagini, cuprinde probleme de cuvinte încrucișate împărțite pe trei capitole, dintre care primul are ca pretext literale al jocalului. În final, este publicată o

„CUVINTE POTRIVITE ȘI ÎNCRUCIȘATE”

problemă în limba franceză, compusă special de Tristan Bernard, pentru volumul apărut în Franța „Initiation aux Mots-Croisés” spre a permite celui ce încearcă deslegările, o comparație de stil.

Definițiile lui Arghezi sînt adevărate probe de inteligență, perspicacitate și cultură, fără căderea acru- lului savant și fără incurșurii academice la care sînt obligat cititorul. Sînt niște sinteze de stil, de gîndire, de exprimare concentrată din care nu lipsesc nuanțele de umor. Ne permitem cîteva citate, notîndu-ne înțelegerea din careu- lului supus deslegării, definită de Arghezi: — Nani — vorbă de leagăn și de albie; — Mană — a mîncat-o în Biblie un popor care nu-și mai aduce aminte de Gustel ei; — Adolescent — urea să aibă numai-decît mustăți ca să și le radă; — Ateu — neagă ce altul adoră; — An — începe și se sfîrșește de șapte ori acasă; — Om — nu are femenin ci numai femerie; — Umor — izbutește mai repede pe strădă decît în literatură; — Arenă — acolo unde se luptă a-țelții și se baligă caii;

— Lași — înainte dau înapoi, dar îndărăt înaintează iute;

— Idei — un articol intelectual care lipsind din capete se găsește în cărți.

În paginile revistei lunare Argeș, din Pitești, unde a publicat și ultima serie din Bilet de papagal, Arghezi a acceptat să prezinte între 1966-1967 o suită din aceste careuri, seria alfabetică, primite cu mult interes de publicul cititor. Față de ediția princeps apar unele modificări atît în structura careului cît și a definițiilor, determinate de unele cerințe extra-literare. De fapt reluarea acestor careuri se datorește solicitării unor redacții de editură destinată publicațiilor de sport, din fostul U.C.F.S. — cîntea a avut fantezia să găsească niște paralelisme între gimnastica fizică și așa-zisa gimnastică a minții — care i-a propus profesorului Popescu-Rebus o reluare, cerînd introducerea unor termene „sport”. Aceasta a determinat schimbări atît în alcătuirea careurilor, cît și în gîsirea altor definiții din partea lui Arghezi. Profitînd de solicitarea revistei Argeș, Arghezi a refăcut o parte a volumului. În prefața pregătită pentru noul volum, el aprecia detestat contribuția celui care l-a determinat să se ocupe și

de cuvintele încrucișate: „În ce privește pe Popescu-Rebus, el cunoaște astăzi timpul de a fi contribuit — fără joc de cuvinte — sînt conșins — la faptul că poporul românesc întreg citește zîmbind, încrucișările în-țepătorului glorios de neîntrerupt tinerete”.

Cu toate că amatorii de încrucișări ale cuvintelor au încercat, cu subtilități nu întotdeauna delicate, să-l despartă pe Popescu-Rebus de Arghezi și pe Arghezi de Popescu-Rebus, invocînd diferite motive de „actualizare” a vechiului volum, Tudor Arghezi nu s-a gîndit nici o clipă să accepte alte configurații sau identități sportiv-literare, pîstrînd, strînsă, colaborarea începută în 1933. „Popescu-Rebus trebuie redus la locul pe care îl merită și desgrupat, pentru literatură, din satul în care și-a ascuns talentul și vocațiile. Mișcarea „rebusistă” de la noi, lui îi datorește vigoarea unui stil de gîndire și expresia unor forme de exprimare care s-au dovedit utile. El e și inițiatorul unui așa zis „rebus-scolar” și a unor concursuri de care mi-aduc aminte că au făcut epocă... El trebuie scos din tăcere și pus din nou în fruntea acestei mișcări de in-

dei și intelect, mai ales că are nu numai o experiență de organizare, vastă, dar și cîteva setare pline de lucruri noi. El ar putea da mișcării rebusiste de la noi, o împropiată de care are nevoie, după ce diverși amatori de rubrică secundară și unor ziare, au redus-o la banalitate și facilități minoră”.

Aceste note urmau să alătuiească o tablă dedicată de Arghezi colegului de carte, cum îl numea, profesorul N. Gh. Popescu-Rebus, aflat la o catedră de școală generală în comuna Pietrari-Vîlcea. „Sper, încheia Arghezi dîndu-i proiectatei tablete, că Ministerul Învățămîntului, sau reștele care se ocupă de intelectul copiilor și al tineretului, îl vor căuta pe acest profesor înecstrat și-l vor găsi, nu ca să-l felicite, dar să-l pună el în nou la o treabă pe care numai el e în stare să o facă integral. Și aceasta nu atît spre folosul lui, ci mai ales în folosul generațiilor tinere care trebuie învățate să gîndească, să fie agere la mînt și să-și exerseze memoria — jocul cuvintelor potrivite și încrucișate avînd tocmai acest sens”.

Baruțu T. ARGHEZI

Măiastră

Am născut o pasăre azi-noapte
Pe cînd întindeam privirea
De la unu pînă la șapte
Contemplînd nemărginirea

Din privirea mea gravidă
Ea și-a scos ciocul lividă
Și-a zburat fîlf, fîlf departe
Pînă dîncolo de mările

Mi-am lungit privirea lungă
Foarte rupă, sîngerîndă
Foarte neagră, pururi blindă
Ocolindă și plîngîndă.

Dreaptă, totuși, tremurîndă.

Steaua scrisă

Jui Nicolae Breban

Și așa mă suge cuvîntul
Și așa mă mușcă litera a
Eu sînt pămîntul, eu sînt pămîntul
Al vorbirii cuiva

Și așa mă mușcă litera e
Sărut cum sînt mă mușcă
Eu nu știu de ce, ea știe de ce
Și ce gură are Doamne de pușcă.

Și-a pus-o pe inima mea
Litera i adică, litera i
Doamne a răsărit o stea
O stea scrisă : a fi...

Atica

Urăsc orice piatră și învidiez

Orice bucată de materie,
N-apuc să mor și înviez
Și mi-e urît și mă sperie
Liniștea sinelui lor

Strîns cu însuși în brațe,
N-apuc niciodată să mor
Am fețe, am fațe

Am ochi, ochiuri de apă
În care se azvîrle Ofelia, nebuna
Și nimeni n-o scapă, nimeni n-o

N-o trage la sine nici luna.
Să se iubească deci sinele cu sine.
Singuratece sau singurateci
Dar ia-mă Doamne tu pe mine

Și du-mă în fîrmurii mării, în Atici...

Hrana

Cînd mă obosesc îți spun
Mi-a zis fierul după ce
Dus prin mine ca prin fum
A ajuns la unsprece

N-am văzut vr-odată-o cifră
Ca să fie obosită,
N-am văzut vr-odată-o mare
Să-mi sece sub inotare
Să mă fie-n inecare
Ca pe un cristal de sare

Ah, dar amplă limba ta
Ce pot dulce, ce saltea
Dar și eu sacră mîncare
Doamne-n burta dumitale

Ah, dar amplă limba ta
Ce pot dulce, ce saltea
Dar și eu sacră mîncare
Doamne-n burta dumitale

Cine, deci...

Altă generație de viermi de măr

Știu căci am dormit și eu cu țîmpla
pe un măr.
Chiar și altă-ruginire ne îmbată —
Înlăuntrul nostru ruginit de adevăr

Nu mai moare nimeni, dimpotrivă
Nai vom sta bombaone calorate
Peste trupul tău cel alb ca o colivă
Și cu șapte luminări albastre

Alăluia în genunchi cu noi
Nu mai moare nimeni astăzi seară
Îngerul lovit făcui purai
Chiar la zbor stăcut Domnișoară.

Cine deci să ne mai ducă

Cucule și dragă cucă
Cine deci să ne mai ia
Prea slăvită cucuvea,
Sus pe sub aripa ta

Noi avem mormânt în nori
Ueori și altaori
Dar mormînt n-avem acuma
Și nici moarte
Și nici moarte

Mi-a-nghetat în ghețai gluma
Lîngă tine mai departe,
Lîngă mine mai aproape
Lîngă tine mai de șapte
Lîngă mine mai de cal
Lîngă tine de țîmbal
Lîngă mine de cleștar
Lîngă tine de alb zar
Lîngă mine explodată
Lîngă tine mai soldat
Mai capră,

mai apă,
mai apă rece,
mai r,
mai e...

Lăuntru ochi

Desigur m-ai greșit c-un ochi mai mult
Lăsat la mine-n întunec
De văd cu el de mai demult
Cuvîntul greu cu care țerec...

Ei da, din cînd în cînd o mină
S-ar mai putea să-mi smulgă din umăr
Ca să te și zăresc stăpînă
Cal fugărit pe care-l număr

I-ha cum treci, i-ha în dreptul
Ciotului smuls și sîngerat
Din care ochiu-mi înțeleptul
Fix te privește și mirat

Din cînd în cînd îmi smulg piciorul
Să las lăuntru mi meu iris
Sprîncenă trupul și pridvorul
Pe care stai tu dreaptă lăsb.

Stai calule și poșare
Să paștem aerul și norii
Și gheața asta moazăre
Care ne plouă dusul orii.

Hai dă-mi la loc piciorul, mina
Și orb mă lasă înlăuntru-mi
Dă-mi clipa, ora, săptămîna
Și pe deasupra numai vulturi.

Am să mîncîc pușin pămînt
Poate se mistuie cu el
Interiorul ochi ce-l ai lui sînt
În vederea lui acel —
A fi mai orb decât am fost
Mai dinainte de-a mă naște
A fi mai mort decît am fost
De dinainte de-a mă naște.

Trei cai

Ea mi-a spus căci mă iubise
Despre Marele Ulișe
Care tocmai plînu-mi-se
De rău gînd, de negre vise

El mi-a spus căci mă urise
Despre lucrurile plîșe
Despre vremurile scurse
Despre patimele duse.

Ei mi-au spus căci mă uitară —
Despre-o grea și dulce seară

Cînd trei magi din Sud picară
Cu trei cai de sare-amară.

Cu trei cai de unt-de-lemn
Cu trei cai de lemn solemn
Cu trei cai de rădăcină
În zăbale de lumină.

Cu trei cai de chiparos
Cu trei cai sculptați din os
De din osul meu din piept
Potcovii și înțelept.

De cînd tu l-ai sărutat
Cu un tandru nechezat.

Dulce cupa mea de piele

Scote-mi pielea de pe mine
Poate vrei o amforă
Poate vrei să bei dulbine
Doamnă Verde Camforă.

Poate că te este sete
Ale dumneaavoastror plete
Poate că vă sint uscate
Pașpele cel de carate.

Poate că vă este talpa
Nepupată mult prea alba
Și nesupt vă este sfîrcul
Și mult prea pușin — prea multul.

Beți din cupa mea de piele
Doamnă numai vinuri grele
Doamnă numai vinuri roșii
Doamnă numai vinuri albe
Căci vă stau covor sub talpe
Și la minuri stau înel
Vina mea vă e cercei.
Pînă cînd și vina mare
Care e spînzurătoare
Caldă jugulara mea
Chiar și ea vă e sanda.

Doamnă beți din amforă
Doamnă Verde Camforă.

Capie și scabie
Teacă și sint sabie
Care atîrnă de soldaș
Zeului ce doarme-n Nordul
Inimii și Precisiei
Maică-mi și Maică-ii.

Doamnă beți din amforă
Doamnă Verde Camforă.

Capie și scabie
Teacă și sint sabie
Care atîrnă de soldaș
Zeului ce doarme-n Nordul
Inimii și Precisiei
Maică-mi și Maică-ii.

Baladă

Era un bot mare de cal
Și Doamne ce dinți mari avea
Căderi de meteorii în aval

Dantura lui albă era
El botul cel mare și lung
Ah, Doamne cum și-l înclina
Și dinții cei albi nibelung
Doamne un cal nibelung
Cred că era
Și totuși nu-s iarbă nu, nu
Nici cînd n-am fost iarbă ah Doamne
Și totuși ce bot nesfîrșit arăta
Ce cal nibelung îmi părea
Că vrea să mă poșcă ah Doamne.

Mirosind a înger

Subțioara umbrelor murdare
Ale florilor de dalb, de măr,
Doamne Sfînte iar mă doare
Ca și A din adevăr...

Port mirosul lung la mine
Cel murdar, ca R din ris
Eu beau rasul din lumină
Și și sareă tu din plîns...

Hai, respiră-mă odată
Poate te sufoci cu mine
Beau și verdele de-odată —
De la rîne din vechime.

Și îți las oarbă vederea
Cum e i-ur sters de gumă
Îmi miroase azi puterea
Tot a iarbă și-a iegușă.

Testament

Iui Gheorghe Tomozel

Mă cîrlesc cu vorbe, cu substantive
Îmi cos rana cu un verb
Nobile poezitive
De serv.

Îți scriu cu trupul meu viață
Și mersul stelar și-l scriu
Vocaia cea mai lungă este ața
Cu care mortul-ai căsă de viu.

Căci trebuie să dăm și mărturie
Aimel nimica n-ar mai fi
O dulce scriere fîrzie
Tînd alături morții și vii.

Tu ombilic din care curge
Vorbirea numai alior guri
Fără să știi unde ne duce
În care dalbe viituri

Încît nu știu cine trăiește
Cuvîntul poate, poate trupul
Zăpăde albă Doamne poate
Sau urma-n ea pe care-o lasă lupul...

Pasternak e un discret al dragostei se poartă cu sentimentul cu o înfîntă delicatețe, îl cocoloșește cu o înclinare, ai zice, spre nepotism. Sintem departe de fîpătul „despre asta” al lui Maikoukouski, deși tot „despre asta” e vorba, dar într-un alt mod, cald, îngăduitor și omește. Este un romantic și un timid și poate tocmai fereaia lui de a nu spune vorbele mari și răsuflate dar atât de trebuicioase uneori, ale iubirii, să-l scoată în evidență pașunua cu o pregnanță atât de deosebită. Poemele acestea de dragoste îmi sugerează struții, stînd cu capul în nisip, de frica Saharei. Arta e a demascării sentimentului prin mascare, prin tentativa de a-l ascunde. „Urîm noi și iubim la intimplare” — spune undeva Lermontov. Nu există legi aici. Cum se întîmplă să cadă lumina pe sufletul tău și, concomitent, pe părul și în ochii ei. „Grea cruce” să iubesti pe alții! Dar tu — ce simplă! De-nțeleg / Secretul frumuseții tale, / Enigma vieții o dezleg / S-aude, primăvara, foșnet / De adevăruri, cum răzbat / Ca aerul și n-țnelesul, / Ca el de dezinteresat // Freamătul viselor s-aude / Atunci — și parcă le și vezi, / În rîndul marilor temeiuri / Tu — precum arid te-azezi”. Statormicînd femeia în rîndul marilor temeiuri, eroica lui Pasternak tatonează în jurul misterului. Cei ochi ai tîneau morții să aște cam pe unde ar fi localizat sufletul, care ar fi locul lui precis în trup — în inimă, în cot — unde? Progul nostru față de ei, este, nu că am fi aflat poziția — ci că nu ne mai frămîntă deloc chestiunea. Știm în schimb, cu precizie, că luna e dezolantă, și că zăcută de aproape nu-i de trăit. Poetii rămîn, în privința asta, niște antici, și operele lor sînt încercări de localizare a sufletului. Pasternak: „O, dacă mi-ar fi dat să pot / Ci-i dîncolo de fire! / Opt rînduri eu as scrie, opt / Despre iubire”. El s-a strădui totă viața să sistematizeze însușirile pașunii, vorbind despre întîlniri, parcuri, penunțări, brațe, coate și palme. Femeia la el nu e o sfință („Vestală nu ești, ai intrat / C-un scaun. Vînta mea / Ai scos-o ca din raft, suflînd / Praful ab, praful de pe ea”); ci e destul de normală, în limitele umanului. Și chiar nepă-sătoare la convenții: „Arunci vestmte de pe sîtoare la convenții: „Arunci vestmte de pe sîtoare. Cum crîngul, frunzele, vilvoii”. Temătoare totuși de „birfă”: „Dar cine sintem? Unde / Pornim așa grăbit? / De-atunci — s-alese birfa, / Iar noi, noi am murit?” Eroica acestui mare poet are, într-un fel, tonalitatea popilor fără soț. Un sentiment de însingurare și nepereche.

„Noi sintem cabluri. Nu m-atinge / Curentul electric ne străbate / Carbonizați unul pe altul / Să ne arunce iarăși coate, / Ier eu și-așa, de cînd mă știu, / Cu-atașament de slugă / Minunea brațelor femeii O cînt și mă usucă. / Dar oricît m-ar încătușa / Un cerc de nostalgie, / Cu mult mai tare pătima / Rururilor mă-mbie”. Pornire de slugă pentru brațele și umerii femeii — e foarte frumos spus. Intr-un poem intitulat „Femeile în copilărie”, își amînteste obsesia prezentei lor, ca o stihie, pe care el, copil, a trebuit să o îndure bosumflat, fără să înțeleagă decît mai tîrziu ce nemăpomenit de plăcut eroism e dragostea și ea. „A fi femeie e un mare pas”. La primul contact cu opera lui Pasternak eram tentat să-l apropii — așa, pentru a avea un reper — de Blaga. Au trăit cam în același timp, au tradus și unul și altul „Faust”, amîndoi au fost niște „moderni”, și alte cîteva coincidențe. Lucrînd la tîlmăcirea lui, am fost însă surprins dînd peste ritmuri și imagini, melancolii și atitudini aproape eminesciene. „Nimeni nu va fi în casă, / Doar amurgul, el și, poate, / Iarna prin deschizătura / Drape-riilor lăstate, / Promoroaca și-o așterne / Zurgăvelile și iar / Mi-o da glas melancolia, // Trebi din alte ierni, de var, / Întepa-mă-vor, cu vina / Că le tot amin, pe semne, / S-o simți pe cercevele / Foamea aprigă de lemn, / Și de-odată casă-ntreagă / Va cunoaște-adînc fiorul / Lîniște-ngînd cu pașii / Tu te-arați ca viitorul. / Îmbrăcată vei apare-n / Ceva alb și cuvîncios, / Un material din care / Fulgii numai se mai cos”.

Cu cît ne apropiem mai mult de anul 2 000 și, în sus, de anul 0 al noilor planete, pe care vom pune ghiara, ea mine, vorbele de dragoste se cam împușnează. Ați observat? Ca și cînd ar trebui să compensăm cu suflet nîște distanțe, să plătîm, cu grîu niște mașini. Dîvină era pîlăvrîgăla petrarhiană — te-am visat azi noapte în vis, tradus liber — și asta într-un milion de sonete! O sobrietate mare ne-apucă azi cînd ne îndrăgostim. Iubim și-alit. Flacăra din ochi o păstrăm pentru cine știe ce sudură autogenă și nu se mai popoară în poezie. Și poezia de dragoste rămîne o amintire pîșunistă, ca joaca de-a telefonul fără fir. „Nu te frămînta, nu-ți chinu sufletul mare / Tu trăiești, ești în dor, ești în pleptu-mi aci / Ca un sprijin ca un prieten, ca o întimplare”. Sprijin, prieten, întimplare. cîteva din ipostazele iubirii, la poetul altor nopți albe. „Ies într-un pile de lozii, fete, / Cînci — șase, șiroind ca-n ploaie, / Si-nepunchiate pe nisip / Isi storc costumele de baie, / Muncit și răsucit tricoul / De parcă sarpele îl are / Ce vru să ducă în ispită / Și ne-a tot dus intru eroare. / Iivrea, chipul tău, femeie, / Nu mă-ncurca deloc, nicînd, / Tu toată ești ca acea stare / Cînd simți un nod în gît urcînd”.

Bineînțeles, căile creației sînt grele, încurcate, dramatice, și la Pasternak — întîlnim mai multe faze, stiluri, în activitate.

De-a lungul tuturor etapelor creației însă, a rămas statormic în adorația genului frumos, înfiorat și cutremurat de prezența stihiei feminine. Ca Picasso care a făcut nuduri, în orice perioadă, albaștrii ori mai pușin albaștră,

IOAN-PETRU CULIANU

pisica turbată

Încercarea de a evoca o atmosferă deja obiectivizată. Stilpii zgrunțuroși ai cerdacului. Patul de aceeași culoare roșie-alterată. Strada pe care trec bătînd din tocuri studentele la medicină; unic zgomot, afară de sclnctul pisicilor prin tufisuri. Curtea e plină de pisici cenușii cu dungi roșii.

...S-ar putea să fie o greșală. Strada în primul rînd, pe care trec studentele la medicină. Picioarele lor bătînd ritmic pietrele albicioase. În trotuar e încrustat un pietriș roșietic. Teleobiectivul prinde foarte greu altceva decît pete albe de carne, mereu picioarele. De sus, peste curtea verde și veche.

Apropierea unei pisici nu e neliniștitoare, din vreme ce împrejurimile sînt pline de ele. Vine spre scările de piatră, cu capul în jos, încet, inflexibilă, în mers plantigrad de urs. E relativ mare. Prezența ei îl plietsește sau îi e indiferentă — nu știe bine, oricum face gestul acela obișnuit cu care alungă pisicile. Ea merge înainte, suie prima treaptă, neascultarea îl ofensează, repetă gestul — acompaniindu-l cu un zgomot. Așteaptă ca pisica să ridice capul, ochii de bovin speriat, apoi s-o ia la goană și să se ascundă îndărătul unei tufe de bujori. Capul cenușiu printre florile roz, pline de furnici mari și de purci. Pisica nu se oprește și repetînd aceleași gesturi cu mai multă forță, alungînd-o, i se pare deodată că se opune zadarnic și-l cuprinde anxietatea dinaintea groazei și într-adevăr, pisica merge înainte, se apropie, nu mare — dar dominantă. Dacă-l atinge i-ar putea trage un picior, dar iată felina dezlîntită care nu dă înapoi, mușcă și-și înfige ghiarele. Ar fi învins, se gîndește la o CONTAMINARE și deodată — certitudinea că o pisică normală n-ar proceda așa. Pisicile anormale nu pot fi decît turbate, așa că se ridică în picioare și pornește încet de-a lungul cerdacului. Pisica grăbește pasul, e la doi metri în urma lui.

Se sperie și o ia la fugă cu fulgerul cenușiu-roșu după el, sare peste balcon și pisica e la aceeași distanță, iese în stradă urmărit de ea, trec de o parte și de alta studente la medicină bătînd ritmic pavajul cu tocurele și el aleargă printre scînduri de brad mișcătoare și pușin cambrate. În partea de sus, cerînd ajutor. Nimeni nu se oprește, nimeni nu se uită, capete aplecate, grăbite, că-măși albe, serviete, plete, nimicuri. Fuge mereu, locuri neumbrate, hățîșurile unei grădini. Un cer cenușiu prin fereastra de praf a cafelelei.

coama calului de carton

Coama calului de carton e făcută din hîrtie roșie și galbenă. Hîrtia e tăiată în șuvițe lungi pușin încrețite și nu foarte subțiri. Pe fiecare s-au depus dungi cenușii de murdărie, puncte negre bine distincte. Printre aceste benzi oarecum uniforme se găsesc altele rupte sau aproape rupte. Capetele s-au desprins sau se agață într-un punct de restul hîrtiei, înclieat într-o parte de gîtul de carton al calului de carton. Capătul înclieat a atras prin capilaritate substanța cafeenie și licioasă. Deasupra s-au depus scame și un praf fin. Din loc în loc granule mari s-au agățat afundîndu-se în clei. Una din ele e o adevărată petricică alburie și poroasă.

Cînd stă pe loc, coama atîrnă inegal: mai mult în stînga și mai pușin în dreapta. Fugînd împreună cu posesorul ei de carton, hîrtiile se întind depăr-tîndu-și capetele unul de altul. Nu se întind însă niciodată prea tare fiindcă nici calul nu fuge prea tare. Cîteodată se sfîșie între ele sau cedează cu un pocnet în locurile mai slabe, fluturînd pușin prin aer și coborînd apoi în zbor răpat.

Desen de EUGEN DRĂGULESCU

DINTRE CĂRȚILE DE POEZIE RECENT APĂRUTE, SEMNALĂM :

ANGELA CROITORU

Iluminare — (e.l.)

Cităm din volum : CIND VĂD CULORILE

Cînd văd culorile cerului
altîi de gracile, altîi de lichide,
altîi de grațios nestatornice,
cînd văd această răvășeală de pale pe boltă,
cînd văd printre norii
cîrmepe de-un azur altîi de tandru
încît privindu-l
sufletul meu devine mai transparent și mai aerian
ca aripa unei libelule,
cînd văd cite-un nor stingher
de o culoare parod transfigurată
de prezența suavă a unor înger-copii
ce concertează într-un mare transport,
sînt prejul de neplătit al acestui vîz
prin care într-o continuă mirare
lumea curge în mine și eu curg în lume.

MATEI CĂLINESCU

Semn — (e.l.)

Cităm : HERALDICA

Voi treceți, dulci fantome de cai și de ciini, în
salturi prelungi
Spre orizonturi limpezi ce-mi par mai grele ca
apa,
Spre soarele rece, acoperit cu ierburi sure
și-albastre,
O, fără mine, treceți, cu hamuri de vînt, voi cai,
Și lătrînd în urma toamnei, voi, ciini subțiați de
fugă.
Tîindu-vă conturul ca-n sticlă,
În timp ce eu îmi apăș pe obraji masca de fin
uscat,
Masca pentru sărbătorile somnului.

TUDOR GEORGE

Balade — (e.l.)

Cităm : METAFORA ÎMPIETRITĂ

Aveam pe-atunci nevoie de-o privire
A unui ochi cu izer cunoscut,
Să-mi licărească blînd din amintire,
Și ochlu-acela piatră s-a făcut !
Aveam pe-atunci nevoie de o floare
Pe inimă ca să mi-o pun drept scut
Și s-o hrănesc cu singe și dogoare,
Dar floarea cea piatră s-a făcut !

Nevoie-aveam pe-atunci de-o puritate
De-o flăcărie pe care s-o sărut,
Cel mai cumplit de tine-aveam din toate,
Metaforă, ce piatră te-ai făcut !

DAN LAURENȚIU

Călătoria de seară — (e.l.)

Cităm : RUGACIUNE

Cine ridică mina
În aceste fîntîni crepusculare
nu are mamă
și nici iubită așteptînd
cine bate un cui în lemn
și mișcă piatra în zori
va trece odată cu apele
acestei zile oarbe
cel care nu vede
umbre în gura peșterii
cel care n-are vorbele
aruncate prin copaci
mai poate spera
să fie piatră
care mutată din timp în timp
rămîne aceeași sfidare umilă

jurnalul

Avertismentul editorului

Abia începuse noul an, când m-a deșteptat într-o dimineață seneria telefonului.

Cum a trebuit să lipsesc pe neașteptate câteva săptămâni din Capitală, tocmai după ce dădusem un anunț în mica publicitate, nu m-a surprins să aud în receptor o voce feminină cu totul necunoscută. Mi-am spus că matinalul apel trebuie să fie în legătură cu anunțul din gazetă, dacă nu cumva o simplă greșală în formarea numărului, așa că, brusca trezit din somn, am mormăit un: „Alo, da” destul de îmbufnat probabil, fiindcă deodată vocea fermă și cristalină a necunoscutului a devenit sovăitoare:

— Vă rog... acolo e casa Miron Paraschivescu?...
Nu putea fi deci vorba de anunț, fiindcă n-ai nu-mi dădusem numele ci numai numărul de telefon. Am răspuns cu atât mai intrigat:

— Da.
— Pot vorbi cu maestrul Paraschivescu?
O farsă?... Mi s-au mai întâmplat. Într-o noapte, te-ai spus, prea era de tot! Și cu toate că în ultima vreme apelativul „maestre” și-a pierdut sensul inițial, devenind un fel de compromis între „domnule”, „tovarășe”, „meștere” și „nene”, continui să mă simt stînjinit cînd mi se atribuie un titlu pe care, cu ceea-cineșprezece ani mai înainte, îl foloseam pătruns de întreaga lui valoare, față de un Sadoveanu, Iser sau Ion Barbu.

— Mă rog, cine e acolo?... La telefon e chiar maestrul Paraschivescu.

Și am spus-o cu toată ironia morocănoasă de care eram capabil. Vocea necunoscutului își recapătă parca subit fermitatea cristalină:

— Da?!? Vorbesc chiar cu scriitorul?...
După ton, părea că nu-i vine să creadă, de parcă-l prinsese pe Dumnezeu de-un picior. M-a fulgerat iarăși o clipă teama de-o farsă, una din aceste farse ce nu trădează decât lașitate și prost gust, pe care unii cititori și chiar confrăți și le permit sub ocrotirea sigură a anonimului. Mă și trezise de-a binelea între timp, așa că i-am răspuns și eu, la fel de ferm, hotărît să i-o retez scurt:

— Chiar... cu cine am plăcere?
„Plăcere?” era spus cu aceeași ironie oțărîtă cu care spusese și „maestrul”.

— Scuzați-mă, domnule. Că vă supăr la o asemenea oră... (De data asta, orice intenție de farsă era exclusă: vocea se...

Desen de A. MICHALAK

rioașă, fermă, limpede, devenise și nițel gravă)... dar v-am căutat în repetate rânduri de două săptămâni încoace, la ore convenabile, și nu mi-a răspuns nimeni.

— Da, regret... (Acuma, începusem să mă bilbiu eu, parca eram ținut să-i dau socoteală acestei necunoscute, de absența mea)... am lipsit din București și...

Dezavantajul ca și avantajul unei convorbiri telefonice este că, nevăzîndu-ți interlocutorul, îl poți întreba din vorbă. Ceea ce s-a întâmplat și cu mine, căci vocea femeii continuă, fără să ia seama că nu-mi terminasem fraza:

— Așa mi-am închipuit și eu. De aceea n-am disperat să vă caut de câte două și chiar trei-patru ori pe zi...

— Iertați-mă, vă rog, aș putea să știu cu cine am plăcere?...
De data asta, vocea capătă un timbru amar; mi s-a părut chiar că-i înăbușe un oftat:

— Am să vă spun îndată, domnule... Dați-mi voie mai întâi să vă întreb dacă vă mai aduceți aminte de... („Haiti!” — mi-am fost întru-o fracțiune de secundă, aproape mușcîndu-mi buzele — păcatele tinereții!...” Dar femeia continuă)... de Anton Mihai Protopopescu?

Acuma, cădeam de-a dreptul din cer. Anton Mihai Protopopescu — Toni, cum îi spuneam totuși cei din cercul nostru — îmi fusese cu mulți ani de zile-n urmă, unul din cei mai buni, mai apropiați și dragi prieteni. Făcusem parte dintr-această celulă de U.T.C.-iști, cu peste treizeci de ani mai înainte, lucrasem în mai multe redacții locale, pînă la și imediat după 23 August. Dar odată cu ieșirea din ilegalitate, ne văzusem tot mai fugar, prinși cum fusesem cu toții în vîrtejul transformărilor prin care-ncepea să treacă țara, transformări în care noi căutam să vedem revoluția căreia-i investisem toată scurta noastră viață și toate iluziile ei lirice. De vreo douăzeci de ani, nu mai știam de Anton Protopopescu decît din tipărituri și din informațiile de presă. Auzisem că ar fi fost trimis prin străinătăți depărtate, prin nu știu ce țară din America de Sud, așa că viețile noastre își urmaseră separate cursul lor. Intr-o vreme, pentru scurt timp însă, vreo câteva luni, redactase și o foaie literară unde-mi ceruse colaborarea. Apoi tipărise, destul de rar, cite-o plachetă de versuri și — tot așa de rar — cite-un articol sau ciclu de poezii. Deși îi urmărisem cu interes toată această activitate sporadică, scriindu-i uneori și spunîndu-i sincer tot ce credeam despre producțiile lui, în schimb ne lipsiră aproape cu totul răgăzurile unor convorbiri amicale și purtate cît mai pe-nelele.

În ultimii șapte-opt ani nu-l mai văzusem de fel dar amintirea lui îmi era mereu vie grație acelei frății spirituale clementate de o tinerețe comună și pe care ani nu numai că n-o șterg dar o fac parca să dureze și mai trainic, cu cît se adună mai mulți peste ea. Și acuma, deodată, vocea unei străine de care nici măcar nu știu cine e! și cum arată, mă-ntrăbuță dacă-mi mai amintesc de el! Aveam de ce să fiu uimit, ce e drept. Și nici nu mai eram nemulțumit că nu-mi scoasesem la culcare telefonul din priză. Am răspuns aproape tipătit a unei întregi vîrste regăsite:

— Dacă-mi mai aduc aminte?!? Doar mi-e unul din cei mai buni prieteni... Adică, mi-a fost, că nu l-am mai văzut de cît puțin douăzeci de ani...
Vocea femeii confirmă sec:

— Da... știu... V-a fost... (Și după o pauză, în care-i bănuiam, nevăzînd, efortul de-a-și regăsi cursivitatea unei convorbiri obișnuite)... Vă vorbește soția lui... am ceva de la el pentru dumneavoastră...
Am poftit-o să-și hotărască ora și locul întîlnirii. Mi-a spus că i-ar conveni să vină la mine acasă. În cursul după mesei, pe la șase, după ce-mi refuzase invitația pe care i-o făcusem, de-a ne vedea la prînz într-unul din birturile centrale.

— Dar, doamnă... sau tovarășă... că nici nu știu cum să vă spun... Fiți bună și informați-mă ce face Toni?... Unde e el?...
— Am să vă spun totul, domnule... totul, pînă în cele mai mici amănunte!... Dar v-aș ruga, dacă vreți, nu la telefon!... Avem atîtea de vorbit!... Desigur, el fiind în misiune diplomatică, soția lui nu-mi putea spune în această convorbire mai mult. Am stăruit totuși:

— El nu e-n țară?
— Nu... nu e... Numai eu... O să vă spun totul, pe larg... La revedere, domnule!... Atunci, după masă la orele șase... „La revedere!” Parcă o mai văzusem pînă-acuma... Aveam de revăzut o voce.

Nici vorbă să mai dorm! Mi-am început ziua, plin de această neașteptată veste. Nu sint superstițios dar nici nu cred în întîmplarea orăbă și fără sens. Pe cînd traversam bulevardul în dreptul universității, o mașină oficială oprî lingă mine, la marginea trotuarului, portiera din față se deschise și un glas cunoscut mă strigă pe nume. Era un fost coleg de facultate și redacție, ocupînd de mai mulți ani o slujbă însemnată prin ministerul de externe. Nu se putea o întîlnire mai a propoș, după felul cum îmi inaugurasem ziua. M-a poftit în Mercedesul negru, oferindu-se să mă conducă pînă unde aveam treabă și-n felul ăsta să mă schimbăm câteva cuvinte.

Cum Toni Protopopescu ne era un prieten comun, i-am adus imediat la cunoștință surpriza ce-o avusesem dis de dimineață. Amicul meu, în schimb, n-a părut deloc surprins. A exclamat doar, aproape distrat:

— A-a-a... da! Bietul Protopopescu!...
— Dece „bietul”? îl întreb intrigat.

Amicul de la externe tăcu o clipă, apoi oftă adînc, mai mult ca pentru sine:

— S-a dus și el?... Cum?... Unde?... Nu-i chiar trimis al vîrnului nostru?... Parcă prin America de Sud, după cite-am auzit...
— Ba da... Era atașat la ambasada noastră din Lima.
— Era?... Dar ce... nu mai e?
Amicul făcu un gest dezolat cu mina, ca și cum ar fi alunecat un gînd rău:

— Da... așa e... Tu n-aveai de unde să știi... Ca să adauge brusc, aproape brutal, ca atunci cînd vrei să scapi de-un lucru apăsător:

— Acum o lună, avionul de pasageri în care călătorea Toni s-a prăbușit în Anzi. N-a supraviețuit nimeni accidentului... Știrea s-a difuzat și la radio dar desigur că n-aveai de unde să știi...
Înima parca-mi înghețase. Așadar, mesajul de care-mi vorbise nevastă lui Toni era unul de dincolo de mormînt. Am căutat să-mi stăpînesc durerea ce mă sugruma, în rebindu-l cu o voce albă pe interlocutorul meu:

— Dar soția lui a scăpat?...
Și-n aceeași clipă îmi dădeam seama cît de stupid mi-era întrebarea și cît de stupid te poate face amestecul fortuit al morții în reflexele comune ale vieții, cum e o convorbire cu sau despre un prieten. Amicul de la externe mi-a răspuns, făcîndu-se, cu delicatete, că n-a băgat de seamă absurditatea întrebării mele:

— Ea a avut noroc... Dacă noroc se poate numi! Nu călătorea cu el. Rămăsese la ambasadă...
Nu știu ce-am mai spus, că n-aveam nici un chef să continui convorbirea și, la prima intersecție pe lingă podul Șerban-Vodă, i-am anunțat că ajunsesem, i-am mulțumit pentru însoțire și-am sărit jos din mașina mare și neagră ce-mi părea acum un adevărat dric.

Repet, nu sint superstițios, dar întîlnirea asta cu dregătorul de la externe mi s-a părut mai mult decît o coincidență prin care fostul meu bun prieten îmi dădea în schip zgruditor de veste la ce-aveam să mă aștept în cursul întîlnirii de după masă cu soția lui.

...care a sunat la ușa apartamentului meu, cu o punctualitate, cum se spune, englezească. M-am repezit să-i deschid: o femeie de cărmă frumusețe, al cărei chip de ivoriu se deslășea mai izbitor încă, din straluc cernit ce-i drapa statura mindră. În mina dreaptă, ținea o mare sacoașă de voal, dintr-un material desenat în carouri largi, roșii, negre și cenușii. Cînd i-am luat-o din mină, poftînd-o în vestibul, nu-mi voi fi putut stăpîni uimirea ce trebuie că mi-a cîștit-o pe față: sacoașă era neobișnuit de grea, parca pînă cu nisip sau cu pămînt bine bătut. În timp ce-i ajutam să-și desbrace pardesul, văduva lui Toni îmi spuse cu aceeași voce calmă, sigură și firească, de parcă ne-am fi cunoscut de mult:

— Nu vă speriați! E grea fiindcă vă aduc într-însa mesajul vîrjii lui Toni...
— Mesajul?!? Am așteptat eu. Dar poftiți înlăuntru!...
Și fără să mai aibet altă introducere, i-am spus arătîndu-i fotoliul:

— Știu ce nenorocire vi s-a întâmplat... Puteți fi sigură că eu nu se refringe mai puțin asupra mea... Toni mi-era mai mult ca un frate, dacă aș fi avut vreunul...
Cu aceeași voce sigură și calmă ce-i filtra și mai bine durerea purtată cu o nobilă decență, doamna Protopopescu îmi relată pe larg ceea ce aflasem în rezumat de la amicul din mașina ministerială: avionul prăbușit arse cu totul, iar din cei treizeci și doi de pasageri o echipaj cu tot, nu se mai alesese decît cenușă.

Între hîrțile lăsate de el în bibliotecă, se găsisse și un mare dosar cu manuscrise literare în fruntea cărora se afla o scrisoare nedată și adresată mie. Iată-o:

„Dragul meu, — ne apropiem, și tu și eu, de vîrsta înțelepcului. Am trecut peste o jumătate de veac de existență — și cine știe ce se va alege din tot ce-am întreprins. Tu, care mi-ai fost alături de la întîlniri literare, care ai urmărit cu un frate tot ce-am tipărit nu numai în plachete dar și-n ermeticele articole de gazetă, ești singurul căruia-i pot încredința spre lectură materialul strîns de-a lungul anilor în caielele mele intime. Ți le dau să le vezi și să avertezi asupra lor. De mai multe ori m-am simțit ispitit să încerc un roman. Dar viața pe care-am dus-o — mai ales în ultimii cincisprezece ani — nu mi-a dat nici răgazul, nici cheful de-a literaturiza experiența trăită, ba nici măcar prilejul de a-mi revedea cu un ochi detașat însemnările astea.

Tu poate că-ți mai amintești de indoielile mele cu privire la soarta romanului modern; de cînd fluxul de informații ne copleșete pe toți, de cînd fluxul și televiziunea și-au dezvoltat tehnica de comunicare rapidă și expresivă, mi se năruște tot mai mult convingerea că romanul epocii noastre nu mai poate fi ceea ce e! a fost pe vremea lui Balzac, a lui Tolstoi sau Flaubert. Zilele trecute mi-au căzut sub ochi, cu totul întîmplător, rîndurile unuia din promotorii futurismului italian, Ardengo Soffici, din primele decenii ale secolului: — „Aș vrea să arăt — spune el — că un faliment iminent amenință romanul, nuvela, teatrul... Pure efuziuni lirice, culgeri de scrisori, autobiografii, observații psihologice: iată cărțile viitorului”. Soffici scria asta prin anul 1920, iar azi, cînd vezi noul roman și noul teatru francez, parca îți dai seama că italianul n-a greșit prea mult.

Ceea ce vei citi... (dacă le vei citi) în aceste sute de pagini pe care ți le trimit, ilustrează și ele spusele „mascatoanelor”. Sint notele mele zilnice, mai mult sau mai puțin zilnice, mă istoricesc pe mine, așa am căutat să mă surprind și să mă spun fără falsă pudori. Ți le dăruiesc și te-nvestesc cu putere absolută asupra lor. Fă ce vrei cu ele! Dacă le găsești vrednice de tipar, oferă-le unei edituri. Dacă nu, asvir-le într-o ladă sau, și mai bine, în focol sobei tale. Eu voi fi mulțumit numai să știu că tu ai zăbovit asupra lor. În felul ăsta, acuma, cînd începem să fim bătrîni, ne vom simți mai uniți în frăția pe care tinerețea noastră comună și-a pus sigiliu. Ți-ăș cere să mă ierți că-ți răpesc timpul, înhîmîndu-te la o muncă de salohar, dar mă scuz spunîndu-mi că fiecare din noi e pîrtaș și răspunzător de celălalt. Te înbrățișez, același Toni.”

Cînd văduva prietenului meu s-a ridicat să plece, era aproape de miezul nopții. Evocînd anii mulți în care nu-l mai văzusem, ani de avînturi, de muncă, de grele indoieli și mîhniri uneori, de călătorii și odihnă puțină, ea mi-a spus că Anton Protopopescu îi vorbea desori de mine: „Nu l-am auzit vorbind de nimeni cu atîta statornicie și încredere...”

— Și ce-mi rămîne de făcut? am întrebato...
— Ea m-a privit adînc și, după o clipă, a răspuns:
— Orice veți decide va fi potrivit întocmai dorinței lui. Eu n-am nici un cuvînt aici...
— Dar, doamnă... sau tovarășă... că nici nu știu cum să vă spun... Fiți bună și informați-mă ce face Toni?... Unde e el?...
— Am să vă spun totul, domnule... totul, pînă în cele mai mici amănunte!... Dar v-aș ruga, dacă vreți, nu la telefon!... Avem atîtea de vorbit!... Desigur, el fiind în misiune diplomatică, soția lui nu-mi putea spune în această convorbire mai mult. Am stăruit totuși:

— El nu e-n țară?
— Nu... nu e... Numai eu... O să vă spun totul, pe larg... La revedere, domnule!... Atunci, după masă la orele șase... „La revedere!” Parcă o mai văzusem pînă-acuma... Aveam de revăzut o voce.

Nici vorbă să mai dorm! Mi-am început ziua, plin de această neașteptată veste. Nu sint superstițios dar nici nu cred în întîmplarea orăbă și fără sens. Pe cînd traversam bulevardul în dreptul universității, o mașină oficială oprî lingă mine, la marginea trotuarului, portiera din față se deschise și un glas cunoscut mă strigă pe nume. Era un fost coleg de facultate și redacție, ocupînd de mai mulți ani o slujbă însemnată prin ministerul de externe. Nu se putea o întîlnire mai a propoș, după felul cum îmi inaugurasem ziua. M-a poftit în Mercedesul negru, oferindu-se să mă conducă pînă unde aveam treabă și-n felul ăsta să mă schimbăm câteva cuvinte.

Cum Toni Protopopescu ne era un prieten comun, i-am adus imediat la cunoștință surpriza ce-o avusesem dis de dimineață. Amicul meu, în schimb, n-a părut deloc surprins. A exclamat doar, aproape distrat:

— A-a-a... da! Bietul Protopopescu!...
— Dece „bietul”? îl întreb intrigat.

Amicul de la externe tăcu o clipă, apoi oftă adînc, mai mult ca pentru sine:

— S-a dus și el?... Cum?... Unde?... Nu-i chiar trimis al vîrnului nostru?... Parcă prin America de Sud, după cite-am auzit...
— Ba da... Era atașat la ambasada noastră din Lima.
— Era?... Dar ce... nu mai e?
Amicul făcu un gest dezolat cu mina, ca și cum ar fi alunecat un gînd rău:

— Da... așa e... Tu n-aveai de unde să știi... Ca să adauge brusc, aproape brutal, ca atunci cînd vrei să scapi de-un lucru apăsător:

— Acum o lună, avionul de pasageri în care călătorea Toni s-a prăbușit în Anzi. N-a supraviețuit nimeni accidentului... Știrea s-a difuzat și la radio dar desigur că n-aveai de unde să știi...
Înima parca-mi înghețase. Așadar, mesajul de care-mi vorbise nevastă lui Toni era unul de dincolo de mormînt. Am căutat să-mi stăpînesc durerea ce mă sugruma, în rebindu-l cu o voce albă pe interlocutorul meu:

— Dar soția lui a scăpat?...
Și-n aceeași clipă îmi dădeam seama cît de stupid mi-era întrebarea și cît de stupid te poate face amestecul fortuit al morții în reflexele comune ale vieții, cum e o convorbire cu sau despre un prieten. Amicul de la externe mi-a răspuns, făcîndu-se, cu delicatete, că n-a băgat de seamă absurditatea întrebării mele:

A. I. ZĂINESCU

Al treilea

Doi miri frumoși, întotdeauna doi sint! —
Și-naltă casă unul din celălalt, deschid
Fereastră unul celuilalt — pînă cînd văd
Pe-al treilea, și trag uși după ei, și vine
Al treilea, se-nțunecă spre alb lumina ca un zbor
De labădă-n pereți, de ceasul celui mai scump,
De-al treilea,

Și ne aprindem candeli pumnii, ni-i rugăm, iubito,
La steaua-i, nod ca de frînghie-n sus;
Noi ne-am legat nebuni pînă și-n păsări sufletul,
Pe trup strigate aripile lor s-au oțilit
Și iată-ne acum oțit de amîndoi în lucruri
Ca o vinovăție-năit ne e și cald, ni-e frig

Și devenim al treilea, sintem ochiu-ntr-oțit al celui
De-al treilea înclî nu mai vedem nimic.

Punct

Neînceptută liniștea de loc, nici auzită, albă.
Se naște-o stea de parcă se curăță un horn
Oțit-ntr-o gură de funingine în talpă,
De pe cuvinte-n lume ochii de parcă mi-i răstorn

Și-n păsări scrum, nebune aripile lor, buimace.
Pestrițe ouăle cu cripi în coajă ca un scoc.
Certei iltzii sau foamei cu care se iubesc și tace
Oul de privighetori cu oul de șerpe la un loc.

Și mi se mută gura plină de funingine-ntr-un corb,
De pe cuvinte-n lume ochii mari ca ai unui orb.

Ceas

De înnoptare, mamă, sau de înviere poate.
De neîntineric, soră, și de nicăieri
Cum de-afila naștere și moarte la un loc prin toate
Lucrurile-avea gura mi s-a făcut arc pe cer.

Și mi-e fruntea-asemeni, unsă din pămînt cu miere,
Și mi-e-n flăcări ochiul, spuză de cuvînt astfel.
Dintr-odată gol, pămîntul, și-n adînc tăcere,
Ninge ca dintr-un copil și-mi ninge cu aripi
peste el.

Tras pe cai, din ape, mi se schimbă-n sloată
Somnul, și pe vulturi ziop mi se face-n nord.
Numai duminică-n clopot limba deslegată
De la mioză-zi și ninge ca dintr-un om mort.

Ca dintr-un om viu, se vede pînă și-ntr-un corb,
se vede
De afila naștere și moarte gura cum mă-ncheie
strîns
Pînă în văzduh, pe iarbă, și pe-acoperiș, se vede
De cenușă pătul, scutur de pe el foc plîns.

Somn

Ci e un timp pînă la git al taurilor, dorm
Cu-ngeunuchiat pămîntu-n muget de semînte-ouzi.
Melci răgușiți la timpla-n lacrimă a unui om,

Scrum alb la rădăcini, de-asupra păsărilor-s făci
Ale unui om, cuvîntul încă nevostit, confuz,
Al unui om, pe lume apele de bronz ca niște țîrgi

Și e un timp pînă la git al taurilor, dorm.
In amînții ochi ai lor pămîntul ca o stea, enorm.

Viori tăcînd

Spații de bronz, rotunde. Sferice lente
Hieratic luminîndu-se la poli.
Ca fetele-n oglinzi, adolescențe
In pînda de căldură a umărului gol

Și cumpănă de veghe, care arde.
La ceasul de amurg feline mări.
Viorile tăcînd, iubito, moarte
Nu ne-am spus parcă nici-un adevăr.

GEORGE FLEANCU

Elegia a IV-a, a ultimului somn

Abia-nchegăși și hăituiți de somnuri —
gîndaci de mătase-vineșiți de vis.
O turmă de retine-asudă-o patra oară
praful sărat al unor mări nedestundate
sub ultimul din malurile cardinale.
O, citi de aproape-i firul de lumină
ce tulgera așa de depărtat și tragic
solzul nocturne ere, desăcîndu-l!

Trist, fiecă ochi dulce cu sine-un riu
și viermuște-n fiecare fum de stea;
munji de secunde-larve
se-ard mișcîndu-se gemînd
și-afila liniște-i la poli nopții
că se curbează huma sub oceane
conturul altui relief închipuindu-l.
In teama pentru ei, ea, Infinita,
în plină rugă a mintuirii
își clatină pe lume
nămolurile de colastră-nceșe-n fîte.

Albindu-se din rază-n rază
ei năpîrlesc de așteptare
și rid plîngînd în disperata clipă
cînd cineva le-mpinge-n gură
bulgări diformi de luturi strecurate
prin mii și mii de încă neurcate frunze.
La fiecare-ncremenire-o lor,
în frageda mătase colorile se-aleg
de umbrele ce ulcerază-n ceață
pînă ce crește oaza unei zile
între Pustiul Unu și Vesnicul Plămînt.
Cîți dintre ei vor putezi de nepuțință
prin crăpăturile acestui somn teribil
și cîți din ei se vor întoarce trîntori
decolorînd cu seul lor trăznit
acele plaje cu nisipuri calde?
E noaptea cînd luna sare pudic
în pîntecul fecioarelor sfioase:
în coasta toamnei scîncesc mîretele, de dor,
și cei mai mulți și-au bănuit destînl: —
fîntina

în care, galbene, semințele de soare
vor clacoti pînă ce limpedea maramă —
șerpoaică-n dinții căreia se-nvîrte mărul

din refuzatul paradis —
va-ncolăci un tulpure genunchi de fetă
să-ada presimțirea-n ei, a altui pas
ce urcă prin osul drumului ce suie
la picior de plai cu lut bun de rai.

IOLANDA MANAI

Potecă

Alungă, iubito, din ochii mei somnul!
Fiindcă pupila mea restrînge infinitul,
Lume ciudată creează
Și prezentul devine grotesc, imaginar,
Țip dacă uneori mă recunosc.
Vezi potecile de viață se lărgesc în poduri
Și pe stîlpi de beton se așează.
N-am curaj să le trec, frică mi se face
Alungă, iubito, din ochii mei somnul!
Gîndurile mele își piard înțelesul
Și cînd mă trezesc cuvintele se descurajează.

Viziune

Ca un craniu vînat de om în oglindă,
Ne reconaștem cu groază în cosmaruri.
O fiindcă moartea m-a vegheat în leagăn
și răsuflul ei l-am inspirat cu laptele mamei:
de atunci între noi e o luptă continuată...

Azi noapte am visat un craniu vînat de oameni.

și el ridea, fiindcă Perseu
făcise zădărnice capul Meduzei.
Am auzit un țipăt prelung și oase
aruncate zburînd prin cimitir.
Oameni vii înțînău în poarta infernului
și morții pîndind la izvorul vieții.

ION NICOLESCU

Făt-frumos din lacrimă

Pumnal în urs îmi vine iarna
sub blănuiri, repezi scode carnea
vagi scorpilor se destrămă-n jur
înghețai-gîndului cantur

Un singe vested suflet brun
nici mi-aș dori un urs mai bun
cadavrele cuvîntelor învie
pe el pentru melancolie

Iau forma gîndului să ies
din eul meu frumos și des
nemărginile margini-nvînt
mi-ajunge viața-ntr-un cuvînt

Și cum descriu cu gîndul rețele cristaline
o lacrimă mă ține îngenucheat în mine

Bătrîne automobil

de-afitea ori de-afitea ori
îți vine rîndul dar nu mori
de-afitea ori de-afitea ori
și nu ești pasăre să zbori
și nu ești sabie să-nvingi
și nu ești lacrimă să plîngi

și-e conștiința încercată
de-afitea azi și niciodată
la polul nord la polul sud
auz al meu mereu te-auz
la polul sud la polul nord
bătrîne sfinte dezacord

trăiești fără a fi-nțrebat
Trec prin grădini vagabonzi;
sint zile triste zile reci
pe lingă moartea ta îți treci
preavinoavii ochi cuminți
ochii veteji și ochii prinți.

mormîntul meu mormînt vacant
cirje bătrînelui neant
tu nu ești vis ca să visezi
și nu ești cină să cînești
nu ești durere ca să dori
și nu ești moară ca să mori

GEORGE IITESCU

Ca o pinză...

Ca o pinză de paianjen în havuz
Paradisul se destrămă.
Acvatică locuitoare brune
Privesc întoarcerea în lagune
A-năntătoare sacră panoramă.

Viespile-au prins rădăcini; stinți veninoși
Trec prin grădini vagabonzi;
Ici și colo pene orange se mai ved din noroi;

Coctii croncînitul de corbi
Conducu luga profetilor blonzi.

...Negru-galben-violet pînîniș
Coboară fluturi destrămați de ore —
Feerie.

Idolii, renegîndu-și menirea
Mor în corola plantei carnivore.

Sub nisip..:

Sub nisip, la intrarea în hrube
Scorpioni de argint așteaptă istovul ploilor.
Cînd și cînd din cochilii
Scapă scrișnet și

unui cobai

— fragmente —

Și plecând, îmi lasă pe masă pachetul cu voluminosul manuscris.

Din aceeași seară, am și început să-l citesc. Bineînțeles, e vorba în jurnalul vechiului meu prieten de multă lume pe care-o cunoscusem amîndoi și din care-o parte sînt încă în viață. Dar *mărturia* lui m-a convins, dincolo de orice interes documentar sau cancanier, ce nici el nu e lipsit de farmecul ispitit. Așa că m-am hotărît, lăsînd de-o parte unele pagini de foarte strictă intimitate pe care probabil că, la o nouă recitare, și el însuși le-ar fi îndepărtat, să prezint editurii manuscrisul postum. Această, la rîndul ei, mi-a cerut să schimb unele nume, spre-a evita controverse ori cine știe ridicole proteste din partea celor vizați. Căci susceptibilitatea exagerată, și deseori tam-nesam, este specifică tuturor celor ce se cred buricul pămîntului și cu atît mai mult păturlor în plin proces de parvenire istorică. De numele celor morți sau vii, dar prezentați într-o lumină ce nu-i putea defavoriza, nu m-am atîns.

Adevărata și totală răspundere nu mi-o recunosc însă decît față de dragul și bunul meu Toni. Și am vrut, în redactarea ce-am făcut-o cărții de față, să-i respect cît mai mult cu putință ceea ce as numi adevărul vieții lui dacă, în fața morții ce ne așteaptă pe toți, adevărul despre orice viață nu e cumva judecată pe care ea o lasă deschisă cît mai multor și varii interpretări, păstrîndu-și chiar prin asta caracterul unei opțiuni oricînd posibilă, al unei infinități de vieți ce, dacă n-au fost trăite întocmai, însemnează că nici n-au fost cu totul pierdute. Sentimentul libertății posibile, fiind singura iluzie a nemuririi pe care omul o poate cunoaște.

M. R. P.

Vălenii de Munte, Februarie 1968

1936

Am citit azi în „Ulysse” al lui Joyce un lucru care mi-a plăcut mult. Buck Mulligan spune: „Nu știu minte niciodată decît ideile și senzațiile”. Ce admirabil lucru! I-am spus-o și lui Cocea. Nu l-a plăcut și, după ce am terminat fraza, a așteptat să mai spun ceva. Cum tăceam, a întrebat:

- Și sentimentele?
- Tot ce poate fi mai inform, i-am răspuns.
- Dar asta e rostul artei: să dea formă sentimentelor... nu senzațiilor — nici ideilor... Asta e treaba științelor.
- Vă mărturisesc, maestre, că nu mă interesează decît o artă — cum să spun? — științifică.
- O artă științifică?! A lui Jules Verne?
- Nu... cu totul altceva. O artă care să recreeze senzațiile și să genereze idei.
- Da... o artă de laborator...
- ...dacă vreți... Înă în care cobaiul e chiar artistul.
- Și tu ce? A încheiat el bruscă: orice artist serios e propriul lui cobai.

De altfel, astăzi s-a întîmplat între noi un lucru foarte ciudat. Cînd am venit la el, l-am găsit singur în sufragerie, citind *L'Éducation sentimentale*. După ce s-a servit masa,

Două lucruri supărătoare pe asta seară: întîlnirea cu Sabin Cocor, arogant și suficient; nu m-am putut stăpîni și mi-am ieșit din sărite așa cum știu eu. Dacă eram mai țepăni, cred că-l cirpeam în stradă.

Apoi Hurlig care mi-a spus ritos că nu vrea să mă angajeze. (Să fiu într-un declin de structură sau numai într-o „passă” proastă?) Jenanță, convorbirea cu Hurlig, fiindcă era o confruntare cu Grig, care-mi spusese că „totul s-a aranjat”. Bietul de el. Abia a putut să-i riposteze lui Hurlig, strîngut: „Cum — mă dezmințiri atît de categoric?”

Stefan mi-e din ce în ce mai drag. Pare atît de simplu omul asta — și de lipsit de pretenții! Poate că e un caracter. În orice caz, pînă la proba contrarie, îl socotesc un bun prieten al meu.

Astăzi seară după îndelungi (și îndreptățite!) ezitări, am început să fac ordine în hîrtii. Dumnezeu! cîtă dezordine e-n capul meu! Mi-am revăzut manuscrise, însemnări, fișe, Groaznic! N-am legat dotă ideile una de alta; numai crîmpeie. După pagini de mare tandrețe, pun cîte o concluzie foarte-fortă practică: să aibe grijă de onorariul meu de la *Cuvîntul Liber*, să-mi trimeată hainele, să... Trebuie să mă corijez grabnic. Nu mai poate merge așa. Eu sînt un boem și trebuie să nu mă viez cu socotele meschine. Mi-am regăsit în aceste scrisori o imagine de care nu pot fi, nici pe departe, mîndru.

O constatare făcută pe drum: tot ce scriu la gazetă este exact ceea ce m-ar oripila să citesc sub semnatura altuia. E vorba de reportajii, nu atît de pagină a doua unde caut „să mă păstrez” cît mai mult. E adevărat că reportajul are pentru mine valoarea unui lucru scris de altul. Dar tocmai faptul că scriu atît de liber așa cum scriu, trebuie să-mi dea de gînd. Dar asta e o chestiune care mă interesează din ce în ce mai puțin. Eu rămîn la ceea ce mă interesează, și preocupat numai de asta.

Oricum, conștiința că scriu pentru o zi e dăunătoare scrisului. Dar zi de zi, face o viață sau o parte din viață. Sînt frînt de oboseală.

Amator semidoct de definiții cum sînt. (ca toți semidoctii, vreau să am toată știința lumii comprimată într-un buiun, aș putea astăzi să definesc rostul și calitatea jurnalului: un prieten în singurătate. Imi apare, într-adevăr, astăzi, cît se poate de limpede că am pornit să țiu acest jurnal tocmai fiindcă morbul singurătății — care mă pîndește lent dar sigur, de doi ani încocoare — a ajuns acum să mă domine cu totul. Abia am așteptat astăzi seară să fiu acasă, ca să mă refugiez în paginile astea, părăsite de aproape o săptămînă. Și ce mă săptămînă!

Un val-virtel, o stare de confuzie atroce pe care as fi înjurat-o dacă o întîlneau orînde, în paginile vrebunei cărți. De la Florina neubiută, la Loti iubită, — de la ele la *Natașa-Maimuțica*, o rusoaică amuzantă și pietistică, toare deopotrivă. Pe urmă iar: mi s-a părut că Florina e ideală pentru mine, apoi din nou retracții. Loti mi-este

Desen de T. PRUSZOWSKI

A trebuit să iau în mină jurnalul lui Dabit pentru ca, prins de remuscări, să mă întorc la al meu pe care-l acoperise — la propriu, nu la figurat — praful.

Și cite lucruri nu s-au petrecut de cînd am încetat să mai scriu în el!

Am „consumat” aventura cu Florina. Dincolo de sexualitate, nimic. Adică, da, foarte mult: dovada micimii ei. Și totuși, trebuia să fac asta. Astăzi, cînd mă gîndesc la tot, mă mir cum am putut s-o înșel pe Loti cu Florina. Dar a fost oare cu adevărat o „înșelare”? Cred că a fost, sînt sigur că a fost simpla mea experiență de „verificare”. (Imi place să scriu un jurnal, fiindcă am limbașul meu, semnele mele. Ce bine-i așa! după ce ai fost și ești și vei fi silît să scrii pentru ziar articole cît mai explicate, cît mai lizibile).

Sînt mulțumit că am terminat cu Florina și sînt nemulțumit că n-am avut bărbăția onestă de a i-o spune și ei, în față.

Am avut am și bănușesc în preparatele niște „revelații”. După Florina — Exupery. Una, deceptie și silă: celălalt, entuziasm, surprindere, admirație. Am descoperit, prin el, raporturile clasice, vechi, antice, ale omului față de viață. Elementele. De-ala am și scris, în fond, articolul despre re-intoarcerea la clasic. Cartea lui Pippidi n-a fost decît un pretext.

Dispută aprinsă cu d-na Laub. Confuză și increzută, ca totdeauna. Am încercat, fără succes, să-i explic că valoarea umană a unui mușic rus nu difera cu nimic în minus față de aceea a unui muncitor, intelectual sau conte englez sau franțuz. Ceea ce difera sînt datele obiective, istorice, naturale, tehnice etc. Dar omul din el poate atinge aceleași culmi și poate cădea în adieșeși prăpăstii.

Imi dădeam seama în totul argumentul meu. Cît de puțin înțelegea „cocoana asta din to-be-i” spuneam. Ea răspundea mereu: „Civilizația, civilizația...” ca și cum civilizația ar fi ceva care-ți crește în inimă, în singe, în suflet. Cînd ea nu e decît o ambianță. (Cînd, pentru mușic, civilizația e izba după cum, pentru american, block-house-ul).

Am continuat totuși discuția fiindcă, dacă n-o puteam lămuri pe cocoana asta, mă înamuram și mai bine pe mine.

Am citit abia zece pagini din jurnalul lui Dabit: dacă este un jurnal sincer, adică într-adevăr intim, scris fără intenția sau gustul de a fi dat publicității, atunci Dabit era un tip mult mai mare decît în cărțile lui.

Într-îndez pe Dabit că s-a scris atît de frumos un jurnal. Mi-o repet: dacă era sincer.

Azi, la gazetă, m-am apucat să-i vorbesc lui Toto Răzvan despre România. Tot ce-am scris ieri în jurnalul meu. La început, era mirat. Apoi, aveam impresia că e prins de argumente, dacă nu chiar convins. Totuși n-a uitat să-mi spună că sînt sentimental. Avea dreptate. Toți care-mi spun asta au dreptate. Si eu, care mi-o repet de zece ori pe zi, am dreptate. Sentimental, sau senzorial?

Imi aduc amînte că Ntă imi spunea acum cîțiva ani că n-a văzut om mai increzător (decît mai lipsit de capacitatea de a-i cunoaște) în oameni, ca mine. El se mira cum de l-am iubit pe el.

Intr-adevăr, încep să cred că n-o să știu niciodată să cunosc oamenii. Aș putea chiar să stabilesc un criteriu: orice om pe care mi-l apropii sau de care mă apropiez, nu este un om în înțelesul pe care-l visez. Greșesc cu precizie, întotdeauna.

De altfel, asta nu contenză. Ceea ce mă sicile e că acest gust (nu știu cum să-i spun) pentru oameni care se dovedesc viațați, răi, falși, imi e propriu. N-am nici un amic adevărat: afară, poate, de Bebe Huber. Îi enumăr în gînd: Paul, Bich (care ne-a mișcat o „nevastă-sa”), Rotă, Laub... Ntă poate fi liniștit: nu m-am abătut nici cu el de la greșeala mea obișnuită. E la fel de rău și ne-onest ca toți ceilalți, cu toată inteligența lui de mare preț.

De aici, teama mea că nu voi putea niciodată în viață să am aderență cu oameni ca mine: cîștii, camarazi, sentimentali. Mult așa vrea să fie doar o teamă.

Acum aș scrie un poem pentru Loti. Dar cum? Vorbele mi s-au terminat. O înțesc senin, liniștit: ceea ce mă ferește în dragostea asta e nouitatea ei simplă și curată. Aceeași și mereu alta.

Cînd vrei să le cauți și să le găsești, găsești rațiuni pentru orice. Adevărul e că eu n-am mai căutat demult rațiuni pentru jurnalul meu. Dar astăzi, cînd coboram din tramvai, cu pungă de portocale pentru Loti, mi-am spus că jurnalul meu este, sigur, singurul lucru pe care-l scriu eu, cu adevărat. Intre articolele de gazetă (și azi am scris unul, lung și înspid) scrise cu gust de coleală în gură — ce bune sînt țigările, în reacție! — singurul lucru care-mi mai rămîne ca să vorbesc eu, este acest jurnal. Cartea despre Mateiu Ion Caragiale am trăit-o într-aita, încît nu știu cum aș putea-o scrie mai bine decît am gîndit-o. Iar cea despre România, dacă o voi scrie, cînd va fi gata o să fie anacronică sau va apare într-o Românie cu totul impredictibilă și va avea cît mult valoarea îndoielnică a unui document îndoelnic. Cît despre poezii, cine știe dacă vor dura!

Mult așa da să pot scrie un roman. Dar asta n-o să pot niciodată; trebuie neapărat să fiu un om gras, dacă nu și înalt, ca să poți scrie un roman bun. E vechea mea teorie: Balzac, Stendhal, Flaubert, Roger Martin du Gard la franțuzi; Sadoveanu, Stere, Brebanu, la noi. Dacă n-ai acea plenitudine fizică, de unde să poți pușa un roman? Din nervi și oase, nu poate ieși decît, cel mult, un eseu.

De aceea e binevenit jurnalul asta. Numai de m-aș tine de el. E adevărat că în asta intră și vechi, acotoalea: a dura. Așadar, dacă articolul de gazetă nu trăiește decît o zi, dacă un roman nu pot scrie, dacă eseul desore Mateiu Ion Caragiale e superflu, dacă „România noastră” va fi anacronică, nu-mi rămîne decît jurnalul, ca să fie cîțit. Altfel, de ce l-aș scrie?

De ce nu mă multumesc — Dumnezeu! cu o existență de nivel mijlociu, fără aspirații la „eternitatea” tînorului? Dar aici nici eu nu mai pot răspunde, ci doar orgoliul meu.

Apropo de Mateiu Ion Caragiale. Am dat azi, în lift la gazetă, peste Calomir Mezinu, cu care comunic din ce în ce mai rar. Stăm la doi pași unul de altul și nu l-am vizitat de un an aproape. Cînd ne vedem, lucrurile se petrec simplu:

- Ce mai faci?
- Bine, mersi.
- Ce mai lucrezi?
- Nimic sau aproape. Citesc.
- Mi se pare totuși că sub aparenta noastră indiferență, se ascund doi adversari. N-aș ști să spun de ce. Poate că mă înșel.

Azi, în lift, această bănuială mi-a fost resuscitată. El: Ți-am citit pe Mateiu Caragiale... (Rîniea sau mi s-a părut? Oricum, a spus-o scurt și tăiat. Fără comentarii.)

- Eu: A, marota mea!
- El: Marotă? — nu slăbiciune?
- Eu: O marotă nu e slăbiciune?
- El: Da, dar o slăbiciune maladivă.
- Eu: Exact. Pentru mine, Mateiu Caragiale e o slăbiciune cu adevărat maladivă...
- Zimbete fals afectuoase, stîngeti de mână la fel de false. Mi-e — vorba lui Argeșei — greață.

TEODOR PĂCĂ

De-am fi trăit

De-am fi trăit sub cerul altei zodii
Beji de amurguri, ascultînd platanii,
Sorbind mireasma fragedelor radii
Ne socotind iubirile și anii,

De n-am fi rădăcit într-o pustie,
Trîși pelerini printre nisipuri moarte,
Toi așteptînd o oază ce-o să vie,
Ce ni se-arată vesnic mai departe,

Aceste versuri ar fiși alaltă,
Cascade mari și sălcii largi de stele
Și, coplesindu-ți trestia învalită,
Te-ar nădăi cu ele, peste ele...

Dar eu îți cînt cu gura încleștată,
Să nu-mi scrișnească printre dinți nisipul,
Și asta numai rar cînd, alțedată,
Ți se-nfiripă printre dune chipul.

NICOLAE VOICU

Ochii mei

Îngîndurare tristă
urc în tramvai fără a vede
urc fără mine.

Pași se rup din singe
spre-îngîndurarea tristă.

Stau în tramvai fără a vede
stau fără mine.
Taxatoarea a plecat, nu știu unde.
Tramvaiul mic, în adinc, s-a oprit.
Călătorii au fugit.

Liniști fără vedere, fără auz,
îngîndurare.

Sub umbra-mi, sub ceață, la fund,
Să-ncremenii, tramvaiul mic.
Și visul legilor frumoase-i nait.

Și nu mai e nimic.

Și văd haosul, iubit.

Trimite-mi

Aici de mormîntul tău, mamă,
priveste, este o primăvară-ăbia.
Uite frunza nemărginită: femeia
și copiii: ferestrele veșnice, calde
și bărbății: subvisul.

O, în țărba verde închipuită,
cum se bucură, toate și totu...
Uite, se așează vis peste vis
și se înmulțesc nesfîrșit...
Din toate legile, singur,
doar eu, o, mamă, coborîto,
nu sînt sub nici un vis,
Eu, nu mă cîștig, precum Marea.
Eu, singur, sînt nemîșcîtor, mamă.

O, iubit, m-ai murit
cu nemîșcarea-adio.

Dusa mea, spune-mi: ce să fac?
Să mă sădesc în pămînt? Vrei?
Eu, singur, nu încolțesc: morț aș sta.
Eu, mamă, nu știu ce să fac.
Eu, iubit, nici nu mai cresc...
Să-mi dau singur viață, o, străino,
sînt fără putere de Cer.
Cîntec nu am niciunul, nici nădăjdute,
la îndemna șoaapte,
sa-alin viața-mi-însingurînd.

O, iubit, m-ai murit
cu nemîșcarea-adio.
Cu ce fel?

Cum încolțește-abisul Mării.

...Dă-mi, clipă, încă-un om
și fă-mă să umbli.
Nemărginitul adio, al Ei,
smulge-mi-l, bun, din vieți.
Dă-mi, clipă, alt singe,
înnoiește-mă cu alte rîni
și reinvie armoniile-mi stărmate.

Trimite-mi, viață, din norii simțirii
o iubită alta
și ajută-mi să uit
drumul nostru greu spre mormînt.

MAGDALENA CONSTANTINESCU

Evoluție

Prima zi e a focului
totul incremeneste în frig
și oameni lămoși
scriștîie încă pe drumuri.
A doua zi e apă,
totul se înmoaie de uscăciune,
păsările pierd penele
și praful grîndulețor.
A treia zi e o pămîntului,
totul se umflă de aer,
și plantele zboară înnebunite
cu oamenii în teacă.
A patra zi e o întinericului,
plămîni luminoși adorm,
spierate mot bufnite
cu cloac pe spatele cerului.
A cincea zi e o despărțirii
și minunății oamenii intră în sărbătoare
cu două zile pe degetul mare.
Prima zi e a focului...

Planetă

Întoarce-te în casa muntilor
pe trepte de minereuri,
întoarce-te în azima aerului
să nu-și mănînce umbrele inima.
Spală-te în miazăzi
unde dihorul pămîntului n-a trecut
și unge-te de sus pînă jos
cu ceara visului neozuit.
Ocolește pădurea de nouă ori,
odată cu ochii închiși,
odată cu îndoaia
pînă în ultima zi
cînd miezul nopții
se desprinde din trupul tău,
lăsîndu-te pe la cîntatul cocoșilor
în țara nimănuși jumătate de om
călare pe jumătate de cai șchiop.

Desen de EUGEN DRĂGULESCU

am întrebat dacă nu măntîncă și doamna. El mi-a răspuns că e bolnavă. Dar se vedea bine că nu spunea adevărul. Și el știa că eu nu-l cred; că știu că m-a mințit. Pe urmă, și-a băgat nasul în carte și citea în timp ce minca. Intre noi se stabilise o tăcere îngrozitoare, ca un zid, ca multe ziduri. O tăcere ostilă, penibilă. Am încercat de mai multe ori să spun ceva: imposibil. El avea atînduinea unui hot prins asupra faptului și eu încercam ajuna celui ce, fără să vrea, l-a prins.

După masă n-a mai putut să reziste. De altfel, nu știu dacă el a vrut să plec sau dacă a reacționat așa numai ca să pară că e inițiativa lui. Eu eram hotărît să plec. L-am întrebat dacă mai rămîne jos și mi-a răspuns grabit de tot, precipitat, că nu. Dar mi se pare că și acum e tot jos. În sfîrșit, treaba lui. Nu știu dacă trebuia s-o văd pe doamna. M-am gîndit un moment s-o întreb prin fata din casă dacă mă primește, dar mi s-a părut prea protocolar demersul ăsta. Și, ne anunțat, nu m-am urcat. Acuma mă gîndesc dacă n-ar fi fost mai bine să mă urc; poate aș fi risipit îndoiala dintre noi.

M-am dus pe alea din dos. Era tot așa de minunată, dacă nu și mai mult.

Zilele astea sînt o tortură îngrozitoare: aștept. Aștept cu teamă și spaimă. Dacă nu vine Loti, ce-o să fac? E teribil. Abia acum imi dau seama, cînd mă gîndesc ce și cum faptul ar fi împlinit. Dacă nu vine Joi e mai rău decît dacă n-ar veni nici Vineri. Fiindcă pînă Vineri va fi o așteptare de neînchipuit. Dar miine? Dacă e frumos dimineața, mă duc la strand și va fi alt chin. Și toată după masa de miine? Și seara? Nu, nu! Trebuie să vină Joi! De altfel, nici n-am primit nimic de la ea, nici de la Paul: asta însemnează că vine. Numai să nu-mi aducă mîine poșta ceva. Mai bine să nu mă gîndesc.

Vizavi cîntă radio unguresc. Speakerița are un glas oribil, ascuțit și spart.

Nu știu ce să fac. Și totuși, trebuie să aștept. Aștept.

1940

Dina vorbea ieri de Niță: că e leneș, că e chelțuitor, că-i place să fie lingușit, flatat, lăudat... Și mă gîndeam la mine; aidoma. Cu nimic nu mă cumperti mai sigur și mai vesnic decît cu flateria. Asta e „boierul” din mine, sau parvenitul? Dacă m-aș ține după genealogie, atunci Niță și eu, care avem mume grecoace, ne bucurăm de ultimele lucruri ale Fanarului. Ce gust de linguseală trebuie să fi avut scursorile grecești de-acum două sute de ani, venite la valahii „proști și slugarnici” să-i învețe carte, metanii și șmecherii! Exact gustul lui Niță și al meu. Singele apă nu se face, desigur.

cu atît mai aproape cu cît sînt mai depărtat fizic de ea. Pînă la urmă, Dumnezeu știe cum se va sfîrși totul.

Oricum, sigur este că noi toți trăim o îngrozitoare epocă de dezagregare; sintem — cum am spus-o și anul trecut în „faimosul” meu articol rămas nepublicat — o generație fără căpătii. Mă cred unic și, cînd colo, toți imi sînt frați și oglindă; toți căutam să ne înșelăm cu o chietudine, cu o certitudine pe care n-o aflăm în noi, fiindcă nu este nici în afara noastră. Dacă poate fi vorba de naționalism, asta e singurul adevăr: trăim cu toții drama poporului și a țării acesteia la răspîndite de veacuri și de lumi, fără axă, fără temelieri. Ne păcăm cu niște FRN-uri sufletești, de ecuație personală. În fond, dedesubt, totul se surpă, totul se macină. Cred că nimic, absolut nimic, afară de o revoluție universală, nu ne poate da certitudinea absolută după care sintem însetați.

Serile trecute la Cina, cu Niță și Perahim. Pentru a nu știu cîta oară am fost lași și nu am îndrăznit să-i spun lui Niță tot ce cred despre el. E o dramă a inteligenței, vorba lui Mircea Streinul, sau o rezervă de om „bine crescut”? Niță imi place și-l detest în același timp. Poate că, odată și-odată, voi avea cu el marea explicație. Și același refren: la ce bun? N-o să mă înțelegă, cum poate, nu-l înțeleg nici eu. Sintem condamnați la singurătate. Asta e singura certitudine: fiecare în singurătatea lui, din care încearcă zadarnic să scape. Nu mai putem comunica. Dacă ne-au lipsit lagărele de concentrare sau celulele hitleriste, în schimb ne-au crescut de jur împrejur zidurile mult mai tari, mai nelufrinte, ale singurătății noastre. În închisoare al cel puțin iluzia și nădejea că ai putea comunica cu cei de-afară. Așa cum sintem însă, suferim o condamnare fără apel și fără rezonanță.

Tinerete fără căpătii! Țară fără căpătii.

Vechea spaimă zînzive. Cea din 1931—32. Astăzi seară am trăit aici aidoma zilele însoțite dar înăbușitoare de la Slănic, de pe bulevardul Ploieștilor, la reîntoarce. Această atmosferă înăbușitoare, de sfîrșit de lume, de înaintea cutremurului. Am revăzut străzile Ploieștilor, cu flăcării lui inutlil și fonfi, cu pomii sumbri, prăjiți, cu asfaltul prăfuit, cu băncile goale, prin grădini.

Slănicul, cu fetițe proșteute, cu fanfară, cu băile cu vilegiaturisti de mina a treia. Idile, ca să-ți treacă de urît, apă sărată, sărată. O, Doamne!
Preocupările mele, sărace, nici nu le mai știu. În fond, n-aveam nici atunci, ca și azi, nici o preocupare decît să scap de mine. Dar era, cel puțin, căldura verii. Zăduful. Ce mare lucru e vara! Te deschei la git și umbli ca un cîine prin praful, prin sudoare, prin întinericului nămeții. Și furtuna care amenință fără să vină.

vestea

Sorin supravegheaza mersul creionului pe foaia de hartie, chemase doi colegi, odata unul spuse: — Potte interesante, am mai vazut unul ca asta numai in cizmele și patru! (pe un ton de specialist). Apoi radiografiile în întințurii, în care nu mai supraviețuiește decât o lampă roșie minusculă și voci de medici care vorbeau o limbă a lor. Toți erau deosebit de politicoși, îl așteptau probabil pe Sorin și vroiau să-l servească, făceau puțina conversație cu pacientul, după ce înainte fuseseră cunoștință în modul cel mai protocolar, spunându-și „domnule”, răspunzând „incintat”, stringindu-și mințile cu gravitate și în surisuri formale care nu țin să-și ascundă calitatea formală. Inginerul dădea și el din cap, strîngea mișchi, zîmbea, își pronunța scurt și discret numele, încheia cu „mi-a părut bine”, sub ochii de ofițier ai lui Sorin. Scopul prezenței inginerului la spital, rezultatul tuturor acestor experiențe părea îndepărtat și neînsemnat, se vorbea mereu de altceva, de politici mai ales (subiect în care doctorii erau foarte pricepuți), de automobile, de vacanțe în străinătate. Apăreau studenți la medicina care se uitau la inginer cu neprefăcută curiozitate, totul avea aerul unui conspirator, dar al unei conspirații binevoitoare și inginerul o susținea și el binevoitor. Nu se prescria niciun medicament, nici măcar pastilele antinevralgice împotriva cefalei, poate că toate aceste consultații aveau să aducă ele singure vindecarea, poate că ele constituiau însuși tratamentul. Sorin se ascundea de el în ceremonialul social, părea că se teme de el la fel de mult ca de vremuri, inginerul simțea că l-ar putea supune imediat, din nou, cu autoritatea lui veche de băiat frumos și dinamic, care gîndește viața numai în datele ei esențiale. Pașii se făceau în coavă, se coridoare ardeă nenitrupt aceași lumină, afară albul cîmpului, albul cerului, luau ochii. Departe, o biserică. Străzile pe care venise cu mașina spre spital. Paloarea soarelui, paloarea pămîntului. Aerul era medicamentos. Nu se simțea prea rău. Oare nu s-ar fi putut simți chiar mai bine, numai să fi vrut? Își pipăi durerea de cap. Era obosită azi. Îi dorea capul sau se părea? Dacă ar fi fost hotărîrea că nu-l doare capul, poate că asta ar fi fost sfîrșitul întregii povești. Nu, nu-l doare capul. Își închipuia. Și în aceeași clipă durerea punea mai tare, apoi se pierdă iar.

Sorin își bruscă din cabinet, era foarte posomorît, inginerul se ridică în întințurii lui. Sorin îl luă de braț și îl antrenă pe coridor, îndepărtîndu-l de ușa cabinetului. — Ei, care-i situația? Întrebă inginerul, și Sorin îi răspunde precipitat, aproape nendîndu-i voie să termine: — Dragă, uite ce e, nu e nimic serios, îți trebuie un tratament... mai îndelungat, poate... nu trebuie să te sperii (îl băgase deja în lift și coborau), totul e să ai răbdare, moralul joacă un rol imens, e exact ce mă așteptam să fie... Ce? Îl tăie inginerul. — Nimic grav... un lucru oarecum mai rar... la noi (ajunseseră jos), ar trebui să-ți dau explicații de specialitate, tu nu te pricepi. Du-te acuma, și-ți pierdud toată ziua aici! Am să-ți aduc eu retina: ezit încă asupra medicamentelor, vreau să mă sfătuiesc cu un coleg. Îți telefonez, eu chiar mine, atunci la revvedere și pe mine, nu?

Se întorcea, cînd inginerul îl înfrîntă de cot și îl ținu pe loc, cu o asemenea forță încît îl albiră degetele pe mincea albă a halatului celulului. — Ce e? făcu doctorul. Sub tenul lui bronzat urca o undă verzui și vocea i se transforma. Iartă-mă, trebuie să fug sus, am... — Lasă tot, zise inginerul. Vorbea foarte încet, nu-l auzea decât Sorin, așeza foarte precis cuvintele și frazele în urechea doctorului. — Poftim? — Lasă tot azi, vino cu mine. Vino să stăm de vorbă serios. Imi datorezi îndestul o conversație, nu ești de acord?

Mică pauză, Sorin se posomorî mai tare, colturile surii îi căzura, își lăsa miștile în buzunarul halatului, ridică privirea și susținu privirea inginerului. O teamă ne-lămurită, o ușoră rușine se măștișeau pe fața în ochii lui, și supărarea că nu le poate ascunde, în același timp, o anumită răutate satisfăcută, o superioritate? Înserul în cîți repede pe toate, băgă și el în miștile în buzunarul halatului alb care-l acoperea hainele de oraș și se simți prins în el: asta era regatul lui Sorin, cu convențiile și deghizările lui, și suflului lui lovit treabuă cum, culmea, să lupte în halatul alb cu care se îmbrăca dușmanul. — Despre ce să vorbim? întrebă Sorin. N-are niciun rost. Trecurtă oricum nu-l mai putem întoarce sau schimba. Ar fi numai penibil pentru amîndoi. Și băgă de seamă expresia inginerului, care mai gâsise forța sa zimbească: — Nu despre asta vreau să vorbim. — Dar despre ce? — Despre ce-mi mai rămîne de făcut.

Abia acum doctorul se schimbă abrupt la față. Arată ca după o lovitură de grație: — Lasă prostiile, n-am nimic de adăuga. Dar pe un ton învins, care nu mai poate nega. — Ei vezi? făcu triumfal inginerul, ai scrupule profesionale, nu? Secretule voastre, morala, atitudinea umanitară față de bolnavi. Dar am și eu ațita noroc. Mă urșii destul ca să nu mă minți pînă la capăt. Nu e vina ta, te ascuzi în spatele surții. Hai, du-te, spune-le ceva ca să poți pleca, schimbă-te, te aștept. Sorin îl privi foarte lung, parcă vrînd să-și răspundă, dar privirea inginerului era iar mai puternică decît a lui, schiță gestul de a se întoarce, reveni: — Bine, poate că mă duc acum sus ca să le spun că nu mai stau azi, și vin cu tine. Asta ar fi o dovadă că te urăsc sau dimpotrivă? — Vezi că mărturisești? spuse inginerul. Sorin ridică mina, apoi o lăsa în jos; da, aproape mărturisise, nu-și mai putea lua vorba înapoi, și chiar așa, celălalt nu l-ar fi crezut. Plecă, se opri salvat de un gînd: — N-avem cu ce pleca, mașina mea nu e aici. — E a mea. — A ta? — Ce, nu știi că am una? — Ba da, nu asta vroiam să spun... — Poți să vii cu mine, arată-mi că ești curajoș, ce, crezi că am să mă repetd cu ea într-un stîlp? N-ai de gînd să mă sîrșin cu mine ca să te curăț pe tine? Poate că totul a fost deși ai fost primul în promițea, așa-ți umbli vorba, te-ai înșelat. — Aș vrea mult să mă fi înșelat, spuse doctorul și dispăru în sus pe scară.

Se așezară alături în mașină, dar în loc să pornească, inginerul se întoarse spre doctor, lăsîndu-și brațul drept să atîrne peste spetezza scaunului. Prins definitiv, Sorin nu-i mai ocolea privirea, vorbira acum unul după altul, răspuns și întrebare, fără cuvinte de prisos: — Cit timp mai poate dura? — Un an, cel mult un an și jumătate. — Crezi într-o operație, într-un tratament? — Personal nu. Cunosch bine cazul asta. Tatăl meu l-a făcut într-o formă aproape identică. E drept, la altă vîrstă, dar asta nu schimbă nimic. Orice specialist îți va spune ce-ți spun eu. O operație poate numai grăbi procesul, în loc să-l frîneze și poate să-ți răpească luciditatea, facultățile, să-ți facă neom în mod cu totul inutil. — Nici măcar în străinătate? — În materia asta, străinii nu sînt mai avansați decît noi. Cele mai perfecționate aparate schingiuiesc pacientul și altfel. — Ești convins că nu te-ai înșelat? — Judecînd după toate datele, colegii mei... — Lasă-i pe ei. Care-i părerea ta? — Toate indiciile se potrivește. Deobicei în asemenea cazuri... — Care-i părerea ta, ce crezi tu despre asta? — Ți-am spus ce cred. — Sint condamnat? — Numai Dumnezeu poate face o minune.

Biserica din depărtare se vedea acum altfel decît de sus, turtită între case de țară, undeva cerul se subție, ieși un soare de purpură care coloră zăpada și spitalul, era foarte frumos, un bărbat într-un palton bine tăiat trecu pe lângă automobil și-l privi cu curiozitate pe cei doi care cine știe ce puneau la cale înăuntru. În prima clipă după ce n-l s-a spus nu poți face nimic, nu reacționează, ca și cum n-ai fi aflat nimic, ca și cum n-ai fi aflat adevărul, pentru că ești viu, ceea ce nu înțelegi fraza care-ți spune contrariul. Dar inginerul crezuse că se familiarizase cu gîndul de atîtea ori pe coridoarele spitalului, spunîndu-și că e mai bine să fii pregătit pentru orice. Înăuntru; coridoarele îi deveniseră cunoscute, cu gîndul nu se obișnușe, adică se obișnușe să-l gîndească în afara lui, să asiste la el, dar era pentru altceva, nu pentru el, era o emoție abstractă. Acum, gîndul cădea pe un teren pregătit, posibilitatea se confirma așa cum el însuși își spusese că s-ar putea întîmpla, dar în adîncime nu era pregătit pentru asta, nu înțelega încă nimic. Totuși trebuia să se comporte ca și cum ar fi înțeles. Acum, eliberată de secret, privirea lui Sorin se umanizase, cunoștința lui de medic suferea, pe de altă parte era unit de pasivitatea inginerului, deși și asemenea atitudinii pot conduce mai prăbușiri. — Știi? Te-a mai consultat cineva? — Nimeni. — Bănuiți? — Inginerul făcu semn că nu, și simți că-i vine greață, o greață puternică, strînsă tare din făci.

N-avea nici un rost să-l lupte cu trupul, bălălia cea mare cu suflătu și străinătă zăpada, la zece pași de automobil, în spate cu spitalul sumbru în care alți oameni erau redauși la viață, privi cu dezgust craterul colorat pe care-l săpase în zăpadă, dezgustul de el însuși îl ajută să-și revină. — Să mergem. — Unde? — Unde-mi poți explica mai bine toate astea. — Dacă-i așa, atunci putem merge la mine, nu-ți fie teamă, Irina e plecată la schi. — În fond, de ce nu? Vru să se așeze la volan, dar doctorul îl împiedică. — Tot ție-e frică? Chiar dacă conduci tu, pot să-ți succed volanul din mină, am fost întotdeauna mai tare decît tine. — N-ai să poți conduce. — Da, poate ai dreptate.

Sorin conducea într-un mod la fel de profesoral, repede dar foarte corect, ca un manual de circulație, îl duse pe lîngă gara Obor, în strada Amiral Murgescu, unde stătea

într-o casă mare, veche, îl așeză într-un living-room plin de lucruri de gust, chiar și o foarte frumoasă icoană floclorică pe sticlă, de care inginerul se miră în prima clipă și apoi își aduse aminte că are de aface cu un iubitor de frumos. Acum se purta cu el cu o grijă și o amabilitate excesivă, saloul era destul de întunecos, probabil fiindcă obloanele erau pe jumătate închise, inginerul mulțumi în gînd întinerului care îl ascundea unul de altul. Vroia să știe câte ceva despre maladia lui, citeva date, nu detalii, nu le-ar fi înțeles și l-ar fi înspăimîntat degeaba, generalități. Sorin se ridică de pe scaun și se plimbă în cerc în fața inginerului. Întîi își puse degetele în scobiturile vestei, apoi își incrușcă bratele pe piept. În haine de oraș părea mai mic și mai gras. — Tot ce-am să-ți spun sînt numai rezultatele experiențelor mele, opinii personale, poate am să le notez odată, orice boală are, ca să zic așa, filozofia ei, iar asta are filozofia cea mai cuprinzătoare, explică o mulțime de taine ale omului. Practic, e vorba de o creștere autonomă a tesutului; cauza de bază nu e cunoscută. Ai auzit de explicarea prin răspunsul la stimuli repetată, la iritații repetate. Cele mai mici dezechilibruri interne celule și țesuturi provoacă o situație de tensiune chimică la care organismul trebuie să se adapteze, și asta poate aduce tulburări, creșteri de felul asta. De fapt, se pot da o mie de explicații. La buză se zice că e din cauza pipei, la esofag din cauza supei fierbinți. Eu am explicația mea: o omfal face această boală pentru că e într-adevăr o boală a omului, o boală care îl reprezintă pe om. Sigur că o poți întîlni și la floarea soarelui, la tomate, la insecte, la pești, la serpi, la pasări, la cai și la maimute. Dar la om ea pare a adevărată regulă a ființei, o obligație fiziologică, trăsătură a întregului organism. Știi că ea constituie un risc pentru orice om, de la naștere pînă la moarte. E o boală a vieții noastre, un simbol al omului.

Camera era într-adevăr cotropită de întineric. erau momente cînd inginerul nu mai vedea nimic, doar departe, plînd înstrăinat, icoana. Sint asemenea case, asemenea interioare în București în care timpul s-a oprit, și penumbra aduce atmosfere amintite, citite. Întreărite la cinematograful, atî de pildă acum și-ai putea închipui că afară sint ultimii ani ai războiului, o vreme cînd nu era lumină și oamenii discutau interminabil despre situații fără ieșire și în viitor care nu mai venea, și ascultau posturile de radio ale celorlalți aliați. O clipă de lumină trecu și se văzu Sorin plimbîndu-se prin cameră, vocea îl era gînditor, albă, egală, frumoasă, stătea subiectul, un subiect de medicină vechi, se vedea că pricepe, înima rată. În întineric. Frazele deosebite se auzeau din gură, înima inginerului se strînsese ca un animal înăntașă unui săt suprem, trupul îl era rece ca iarna de afară, poate lacrimi urcau acum în el, încerca să asculte explicațiile pe care le cerea el însuși, să nu se asculte pe sine.

— Nici nu știi ce răspîndită e. A doua maladie mortală în Statele Unite, după statistici recente. De două ori mai frecventă înă în Elveția și Anglia decît în Italia și Japonia.

— Într-adevăr? Iată un lucru pe care nu și l-ar fi închipuit.

— Are tot atît de multe varietăți, cite organe și țesuturi există în corpul omului: o poți întîlni la mușchi, grășime, țesut conectiv, oase, tendoane, cartilajii, peste tot.

— Chinezii au cazuri frecvente la nas, francezii la Malaezii mai mult la ficat, mediteraneenii la piele. Japonezi au de două ori mai multe cazuri stomacale decît alții.

— Mediteraneenii la piele, Visase întotdeauna să vadă Mediterana. Tărîmul celui mai străvechi fiercăr. Prin urmare și acolo se pot întîmpla asemenea tragedii, pe care le spală o mare eternă.

— Forma localizată la penis e foarte rară la popoarele circumcise.

— Cazuri la testicule, la bărbații sub treizeci de ani. Nimic nu e iertat, cu atît mai puțin scutit vieții noi. Nenorocii care încep să moară acolo unde s-au bucurat, unde au năzuit infinitul rasei!

— Sexele se comportă diferit. Femeile o fac la sîn și uter. Bărbații la ficat, plămîni, laringe.

— Anumiți autori consideră că boala poate fi transmisă. Alții că poate fi moștenită: se zice că forma la ochi care se dezvoltă în copilărie e cu siguranță moștenită.

Am trecut cu bine deci pe lîngă alte momente ale vieții în care răul se putea declara. Poate că ai fost multe. Înainte se zicea că nu e o boală de tinerete. Acum aproape se spune contrariul. Cum de-am avut noroc pînă acum?

— Interesantă e comportarea celui de la care pornește totul. O celulă normală, oarecare, indiferentă, care deodată începe să se înmulțească prin diviziune, cu o viteză neobișnuită, o viteză asemănătoare sau egală numai cu cea pe care o observăm înaintea nașterii. Totul pe neașteptate, fără cauză aparentă, fără cauză: celula se picătește de viața ei firească, la fel ca omul. Un timp proliferația menține o anumită armonie cu organismul, se integrează în echilibrul lui. Celulele parazite, nefuncționale, trăiesc pe seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe, generalizînd răul, se seama organismului, organismul suportă. Tot procesul creează oarecare tensiune, oarecare nervozitate organică, dar dinafară ea poate părea chiar o manifestare de energie. Apoi, celele astea, care sînt din ce în ce mai degenerate, din ce în ce mai primitive, pot începe să rătăcească prin cor, departe de locul în care au originat, prin sînge și limfă, instalîndu-se în alte organe,

Ion Neculce

Un Saint-Simon moldav

ISTORIA literaturii române ar fi putut înregistra cel de al doilea pătrar al secolului al XVIII-lea ca pe un hiatus urmind admirabile înfloriri din etapa anterioară, dacă aproape de cumpăna veacului ce va deveni curind „al Luminilor”, n-ar fi răsărit o operă care umple întregul interval cu un splendid apus de soare. Scrisă între 1733 și 1743, când floarea cărturarilor de odinioară era, toată, sub pământ (Cantemir murise în 1723, iar Radu Popescu în 1729), cronică la Ion Neculce este cîntecul de lebădă și totodată apogeul artistic al literaturii române vechi. Ea întrece, nu numai sub raportul artei, dar și al proporțiilor, tot ce se scrisese pînă atunci în acest gen. Cele aproape 400 de pagini ale ultimei și celei mai bune ediții¹ nu-și au echivalent decât în opere monumentale ale lui Cantemir: *Hronical și Istoria imperiului otoman*, ele însele reprezentînd apogeul ideologic și științific al aceleiași epoci.

Faptul se explică prin natura însăși a cronicii, ca și prin darul atît de prețios, refuzat mai tuturor predecesorilor: longevitatea. Neculce s-a apucat să scrie la o vîrstă pe care nici Ureche, nici Miron Costin și fiul său Niculae, nici Stolnicul Cantacuzino și nici Cantemir — morți toți înainte de a împlinei 60 de ani — n-au atins-o. El singur, dintre toți, a reușit să-și termine opera, ba chiar, pentru cîtiva ani (după 1738 în mod sigur) să o țină la curent pe măsură ce se desfășurau evenimentele. Ni s-a păstrat chiar manuscrisul copiat sub supravegherea sa și adnotat în multe locuri de mîna cronicarului (acum ms. 253 al Bibliotecii Academiei, luat ca bază de toți editorii). Nu aceleași izbîndi ca în literatură i-au fost rezervate însă în viață.

Biografia — care este o pregătire pentru operă — rămîne obscură în multe puncte, fără a prejudicia totuși cu nimic înțelegerea cronicii. Spațiul nu ne îngăduie a o trata aici.

Să reținem doar că dacă omul politic Neculce a fost un dregător cu grade căpătate în virtutea vechimii, scriitorul a cîștigat enorm din prezența sa aproape continuă la Curte, unde la parte la toate ceremoniile, evenimentele, lucrările de culise, colecționează zvonurile, legendele, știrile autentice, îngrămădind, cu o capacitate de observație sado-nervoză, materia primă a viitoarelor capodopere. Evenimentele principale ale biografiei oficiale și personale, exceptînd faimosul proces de recăpătare a moșilor, despre care ni s-au păstrat acte, și pe care cronicarul nu are interes să le detalieze în cronică, sînt de căutat, toate, în acest izvor. Opoziția sa față de Cantemir în exil și dorința de a nu se îndepărta de Moldova a devenit notorie în epocă, fiind relatată și de cronicarul oficial al lui Brîncoveanu. Pentru Neculce, cei doi ani petrecuți în Rusia și apoi alți șapte petrecuți în Polonia au fost un exil greu, împlîvat de grija viitorului copiilor săi spoliați de averea părintelui „hainit”. A fost însă, acest exil, și un nou prilej de a cunoaște oameni, locuri, obiceiuri, de a se iniția în jocul politic al unor țări amestecate direct în evenimentele din Moldova. Orientul politic a cîștigat și sentimentul acut al patriei temporar pierdute. Incapacitatea lui de a adapta acolo unde, desigur, pe rînd Nicolae Milescu și Cantemir reușise să continue o operă deloc dezdărdăcinată, puține lucruri pe care știe să le vadă (unde este ochiul de vultur al lui Milescu din China?) și să le spună despre două vecinătăți așa de prestigioase ne dezvăluie limitele spiritului și culturii sale, admirabile pentru a scrie un *Letopiseș* tradițional, dar insuficiente pentru a da o *Incrementa atque decrementa...* sau o *Descriere a Chinei*.

Fără a fi un om lipsit de cultură, Neculce n-a fost un erudit și nici n-a căutat să fie. Ca și Ion Creangă mai târziu, el a fost însă produsul și beneficiarul unei mari epoci a culturii naționale. Opera lui Ion Neculce concretizează relieful original al unui vast proces de acumulare și stratificare prin sinteză, în care au înflorit eforturile de creație a peste două veacuri de spiritualitate românească. Așa cum Creangă nu poate fi imaginat la culmile artei lui mai devreme decât epoca marilor clasici în cap cu Eminescu, tot astfel Neculce nu putea lua ființă artistică decât după ce cultura română dăduse, în Moldova, pe Varlaam, Grigore Ureche, Miron și Nicolae Costin, Dosoftei, în sfîrșit, pe Cantemir. Fără ei Neculce ar fi fost un Stoica Ludescu, talentat, colorat, cu amintiri personale, dar nu o personalitate rotundă și excepțională, tot așa de genială în felul său, ca și savantul și creatorul multilateral ce i-a fost prieten și domn. Cu un strict necesar de cultură spre a evada din primitivismul frust, „popular”, și a se plasa pe orbita marilor arte, Neculce a avut, ca și Creangă, facultatea osmotică datorită căreia a reușit să ia, integral, ținuta clasică a clasicilor săi contemporani. Lectura celor trei mari predecesori: Ureche, Miron și Nicolae Costin i-a fost de ajuns, cum lui Creangă i-au ajuns lecțiile lui Maiorescu la „Preparandă” și contactul viu cu Eminescu și cu cercul Junimii. Instinctul și înzestrarea de mare creator au funcționat întii și este de ajuns să comparăm pe Neculce cu Axinte Uricariul, știutor de limbi străine și copist al tuturor cronicilor muntene și moldovene, spre a vedea diferența uriașă săpată de acel imponderabil care se cheamă geniu.

Între limba „populară” a lui Neculce și limba populară vorbită în timpul său este distanța între înregistrarea folclorică de arhivă fonografică și limba clasicului Ion Creangă, sau a clasicului Sadoveanu. Paralelismul și identitățile lexicale ori sintactice nu pot estompa ciclul complet parcurs, ciclu trecînd prin limba lucrată pe modele latine, slavone, polone ori grecești, a marilor predecesori. Simplitatea limbii lui Neculce este ea însăși un triumf al culturii naționale, la data aceea o solidă realitate.

Neculce este ultimul scriitor român al epocii vechi în stare să compună la scara unui Miron Costin, într-un moment cînd istoriografia se redusese, ca orizont, spirit și mijloace artistice, la toată acea producție minoră pe care *Letopiseșul Țării Moldovei de la Dabija-Vodă pînă la a doua domnie a lui Constantin Mavrocordat* avea să o pună, artisticște, în umbră.

Din cei 82 de ani (1661—1743) acoperiți de cronică, peste 50 coincid cu tinerețea, maturitatea și bătrînețea cronicarului însuși, care a putut spune, astfel, că dacă „pînă la Duca Vodă cel bătrîn i-au scris dă pe niște izvoade ce au aflat la unii și la alții și din auzitele celor bătrîni boieri”, în schimb, de aci înainte „nici de pre un izvod a nemăru, ce au scris singur, dintru a sa știință, ci s-au timplat de au fost viața sa. Nu i-au mai trebuit istoric străin să citească și să scrie, că au fost scrise în inima sa”. Deși unii istorici literari au pus la îndoială această declarație, presupunînd că Neculce a putut consulta cronicile anterioare pentru aceeași perioadă (Pseudo-Nicolae Costin, N. Costin, Pseudo-Muste, Axinte Uricariul, *Cronica Ghiculeștilor*), examenul comparativ al textelor demonstrează, dimpotrivă, că autorul este sincer și n-a consultat decât un anume izvod scris: cel identificat și publicat în 1913 de Constantin Giurescu², pe care îl reia pur și simplu, adăugîndu-l pe alocuri modificîndu-l, uneori polemizînd cu el (acuză aruncată de izvod asupra lui Miron Costin în legătură cu iernarea tătarilor este trecută asupra lui Dumitrașco Cantacuzino), dar urmîndu-l pas cu pas. Pînă și celebra povestire despre prinderea lui Duca Vodă, cu care ocazie Miron Costin ar fi rostit — în chip de sfat eronat — faimoasele cuvinte patriotice, este luată ad litteram din izvod. Iată cu cuvintele acestuia:

„Țară Miron logofătul au sfătuit să nu se clătească din Domnești, că aceia ce vin sint niste tilhari: Ce putere au ei să vie asupra mării tale? Să nu dăm locul, că pămîntul acesta e frămîntat cu singele moșilor și a strămoșilor noștri!”

Urmîrind paralelul textului lui Neculce și al izvodului, începem să surprindem de la primele pagini secretele cu care acest alchimist transformă frazele și faptele aflate indirect în aliajul prețios și original al unui „stil”, al unei maniere de creație. El transcrie; apoi o știre sau anecdotă îl răsare în memorie și întrerupe operația spre a o introduce. Partea de neuitat al lui Dabija, schitat pe baza amintirilor orale (a se compara cu cel din pseudo-Nicolae Costin, asemănător intru cîva dar care, evident, nu i-a împrumutat lui Neculce nici o trăsătură de penel), înflorește deodată din pana cronicarului. O simplă frază apasă uneori în țesătură pecetea stilului neculcian:

Izvodul: Neculce:

Iară boierii munte-nești ridicaseră cap un domn în locul lui Grigorie-vodă pe un om prost anume Antonie, și-i da na-faca pe zi cite 10 potronici din vistierie. Și vrînd vizirul să dea pre boieri pre mîna lui Grigorie Vodă au trimis de i-au chemat cu acel domnșor al lor la Poartă, anume să-i mai înnoiască domnia; iar Grigorie vodă au sezut ascuns în Tarigran.

Iară boierii munte-nești ridicaseră cap un domn în locul lui Grigorie-vodă pe un om prostu, anume Antonie, și-i da na-faca pe dzi de chel-tuală, 10 potronici. Iar vizirul au trimis de-au chemat pre acel domn la Poartă, cu boierii deprună, dzicînd să le înnoiască domnia. Și-n-iață s-au rădicat pe voronca vizirului cu mînsu la Poartă, ne-ziindu nemic de vi-virea lui Grigorie-vodă, că-l ține vizirul tîmniut.

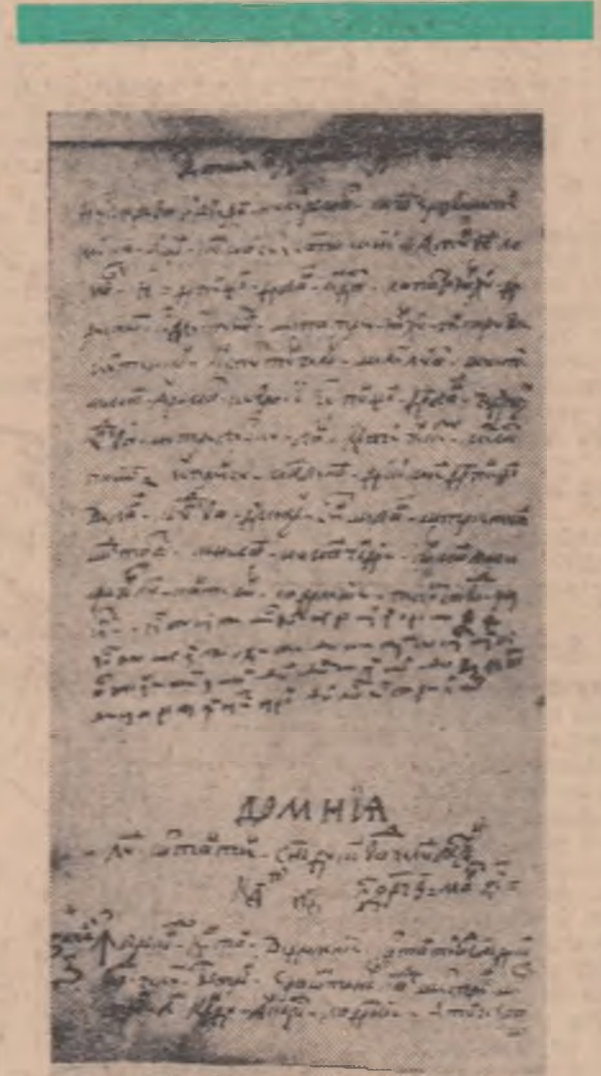
Izvodul, uimitor de „preneclucian”, și ca limbă, este astfel transfigurat. El se încarcă de cristalele strălucitoare ale talentului unui cronicar în care toți, fără excepție, au văzut pe cel mai mare artist al cuvîntului din întreaga literatură română veche.

De la Duca Vodă înainte, fără a părăsi acest prețios izvor — cum arăta și C. Giurescu — Neculce are însă la dispoziție fluviul nesecat al istoriei „scrise în inima sa”, și cronică se transformă în memorii, fără a mai putea urmări cu certitudine paralelismul rezultate din împrumuturi.

S-a încercat, în istoriografia noastră literară, să se afle similitudini tipologice între ultimul mare cronicar moldovean și predecesorii săi. N. Iorga a construit astfel un prim portret, care s-a difuzat în virtutea autorității și inerției, din care Neculce răsărea în chipul unui Miron Costin mai popular și mai puțin

cult, opus explicit unui Radu Popescu. G. Călinescu și apoi, într-o manieră foarte demonstrativă, Șerban Cioculescu, au arătat însă că Neculce stă mult mai aproape de confratele muntean, decît i se părea lui N. Iorga. Neculce împrumută ținuta distinsă și obiectivă nu neapărat spre a-și mistifica cititorii, ci fiindcă se simte structural solidar cu marea tradiție a istoriografiei moldovene (dovadă că își leagă cronică direct de ultima creație monumentală a genului): dar în substanță este malitios, vindictiv, subiectiv, fără nici un efort spre obiectivizare, birfitor și pamfletar. Un Radu Popescu fără tragedii ireversibile care să toarne în cronică venin negru. Dimpotrivă, tonalitatea generală a cronicii lui Neculce este „dispoziția sufletească de opozant” (S. Cioculescu) și hazul, cu aut mai surprinzător cu cit istoricul se aleacă asupra vremurilor ce-i smulgeau oftături lui Miron Costin și aruncau o umbră tragică peste letopiseșul său. Este — aceasta — încă o trăsătură ce-l apropie de Creangă și exprimă o anumită filozofie a poporului român față de cele mai grele momente ale istoriei sale. Mulți s-au lăsat înșelați de momentele sporadice în care autorul se descarcă în mod clamoros tînid și fulgerînd contra greilor. El au izolat pasajele, căuțînd să construiască o adevărată doctrină politică a bătrînilor cronicar, de nuanță xenofobă. Adevărul e că Ion Neculce — pentru cine citește cronică de la un capăt la altul — n-are o concepție proprie, o viziune majoră proiectată asupra faptelor, în felul lui Ureche, Miron Costin, Stolnicul Cantacuzino și chiar Anonimul Brîncovenesc. El împărtașește preudecățile și reacțiile clase sale și, în cadrul ei, ale castei mari boierimii adversară a greilor neasimilați, blîmînd pe domni care se înconjoară de o clientelă fanariotă. Dar mai ales pe cei care încălcă privilegiile marii feuda-

litate, fie ridicînd dregători din mica boierime, cum face Constantin Cantemir, fie supunînd la contribuție bănească pe intangibili, cum au făcut, începînd cu Brîncoveanu, foarte mulți domni, aflați în imposibilitate de a acoperi cererile de bani ale turcilor numai din dajdia săracilor. Ironia automatizată (de care Neculce, perfect sincer în optica sa de clasă, nu e vinovat), exegeții moderni — cum a arătat Șerban Cioculescu — n-au observat că domnia față de care apăra Neculce pe „săraci” erau tocmai aceia care au încercat să-i ușureze și să treacă o parte din sarcinile lor asupra boierimii! De fapt, Ion Neculce, Stoica Ludescu sau Radu Popescu foloseau o formă subtilă de demagogie religioasă, pigmentată cu xenofobie. Ei nu puteau apăra față pe boieri, dar, cum erau creștini și cum biserica exalta, în teorie, pe sîracul Lazăr și condamnă pe bogatul nemilos și bogăția în genere, eficiența criticilor lor depindea de felul cum reușeau să substituie imperceptibil rolurile, punîndu-i pe boieri în postura bieților săraci! Atitudine ușor de mimat, dar greu de păstrat: imediat ce adevărații săraci acționează, cronicarii își ies din pielea evanghelică și aruncă fulgere asupra maselor. Neculce „iubitorul săracilor”, cel ce con-

Ion Neculce, Ms. 253-B.A.R., cu adnotările autografe ale scriitorului

damnă extorcația fanariotă cu o aprinsă dragoste de țară atunci cînd ea lovește în boieri, își definește exact poziția, apărînd și cămînd pe „zlotai”, stringătorii odioși ai birurilor sărăcimii autentice, atunci cînd „fanariotul” Nicolae Mavrocordat li obligă să restituie banii jefuiți!

În fond, prea puțin „ideolog” sau om politic — și trebuie renuțat la clișeul pedagogic în favoarea realității — Neculce este structural un mare scriitor, al cărui gen a fost tradiționala „cronică”, transformată de el în cele dintii autentice memorii ale literaturii române.

Ca mare scriitor și cel dintii mare memorialist al literaturii române (egalat numai de Ion Ghica) trebuie, deci, citit acest cronicar. El deține în literatura română locul lui Saint-Simon în literatura franceză, pe care nimeni nu-l cercetează cu aceeași mijloace ca pe Voltaire sau Montesquieu. Nu este un educator, un creator de conștiință națională (tentativa de a face din el așa ceva l-a compromis de două ori, falsificîndu-l în două direcții opuse), ci notarul „balzacian” al unei întregi epoci, născut și format într-o vreme turbulente și în cuprinsul unei clase ce nu mai trăia sub vraja gloriilor stinse, ci în atmosfera de piră reciprocă la Poartă, de jafuri, războaie, spoliație financiară, molime, tilhării, călcări de oști străine, năvăliri tătărăști, ascensiune rapidă a unor puteri noi, curînd dovedită la fel de rapace și cotropitoare, declin rapid al imperiului otoman. O epocă de contraste vii, de sfîrșit și început de ev istoric, mai turbulente încă în Moldova unde n-a existat un Brîncoveanu să clădească sub furtună pînă în ceasul al 12-lea. Un ochi de artist, o memorie prodigioasă, o sensibilitate vie, capabilă să rețină și să coloreze totul în tonuri personale, o pană de mare scriitor puteau scoate din toate acestea o capodoperă literară mai mult decât ideologică și ceea ce a reușit să facă Neculce.

Ca și contemporanul său francez care scrie în aceeași vreme (Saint-Simon și-a redactat memoriile între 1723 și 1750), Neculce este supraviețuitorul unei mari epoci și martorul începuturilor unei lumi noi. Cea mai mare parte din cronică înviază o Atlantidă scufundată sub apele istoriei, dar trăind vie în inima rațiilor viitoare cu magia artei. Lectura acestei cronici în care o jumătate de secol este desfășurată pe 300 de pagini dă senzația confundării aveau într-o lume de o extremă varietate și culoare, care nu și-a pierdut nimic din tonuri și viață, „inimă” cronicarului păstrînd-o și fixînd-o în dinamismul ei originar. Structura saint-simoniană a genului neculcian este izbitoare și uneori sintem înclinată să-l caracterizăm aplicîndu-i fără nici o schimbare formule emise în contul marelui francez. „Mais la nature l'a fait curieux, elle lui a donné des yeux aigus, qui ramassent tous les ensembles et tous les détails, — une mémoire étonnante pour rappeler les images dans toute la fraîcheur de la sensation première. Il n'est point écrivain à idées et ne se soucie guère du monde intelligible. Il n'est ni philosophe, ni moraliste; il est peintre (...). Il y a dans ces Mémoires une abondance, une variété de silhouettes, de croquis, de charges, de portraits en pied, de vastes tableaux, qui font vivre devant nous, comme réels et tangibles, les contemporains du grand Roi, ses courtisans, sa famille et lui-même (...). Il écrit avec des nerfs: il cherche les mots qui équivalent à son sentiment” (Lansan)⁴. „(...) C'est un historien qui appartient tout entier à la littérature; mais c'est un des maîtres du pinceau et du style” (Faguet), „Indifférent aux lois psychologiques, il dépeint des individus en accumulant des détails précis, et sans se préoccuper d'en faire la synthèse. Sa haine est d'ailleurs plus clairvoyante que sa sympathie; les gens qu'il déteste — et ils sont nombreux — sont démelés avec une prodigieuse finesse d'analyse. Aucun historien, aucun moraliste, ne saurait sur se point se comparer à Saint-Simon” (Philippe van Tieghem)⁵.

Este interesant de constatat că istoricii literari români, pentru care Neculce a rămas constant o figură patriarhală și tradițională, au nimerit adesea formule asemănătoare în definirea personalității de artist a cronicarului, și printre aceștia cel mai sugestiv rămîne desigur G. Călinescu, relevînd „dezlegarea limbii, tonul birfitor și moralizator”, „usturătura cuvintelor” împletită cu „vaiete bătrînești, ce dau cronicii acel aer de vechime și de inocență”, într-o „complexitate pamfletară”, făcută din pîndă și vaiete, din coloare și încărcături.⁶ La baza reușitei literare excepționale a cronicarului Neculce stă o tehnică originală a narațiunii istorice, în care culminează totodată genul narativ al poporului nostru, și care valorifică pe planul artei faptele acumulate de memorie și lunga sa existență.

De fapt, întreaga cronică este prefigurată de cele 46 de legende din „O samă de cuvînt”,⁷ așezate ca într-un limb, intrucît autorul nu le conferea suficientă veracitate documentară. Cînd povestește legende sau fapte reale, Neculce nu-și schimbă însă tehnica.

Ea constă în acumularea în fragmente narative încheiate în jurul unui personaj unei situații, unui eveniment, unele epuizîndu-se în clevea rînduri, altele acoperînd zeci de pagini, toate însă avînd o autonomie artistică perfectă, de „atomi” prin a căror integrare la naștere întregul. E o artă rară de a face viu evenimentul, ca și o artă neîntrecută de a zugrăvi portrete. Compoziția prozodică rămîne bazată pe juxtapunere, materializînd fluxul povestirii însăși, în detaliile ei infinitezimale, ce reconstituie ansamblul. Este un simț al dramaticului, al „însenării” extraordinar și permanent. Cronică poate fi divizată în sute de subiecte de nuanțe și romane, de unde prolificitatea ei în cadrul literaturii moderne. De la marile scene istorice ca apariția lui Petru cel Mare la Iași, (Saint-Simon ni-l descrie pe țar în călătoria sa franceză), pregătirea luptei, bătălia de la Stănilești, retragerea dramatică, toate decupîndu-se ca un adevărat roman istoric, la schița de nuanță romantică din episodul evadării cuturii deținuț politic, binecunoscut ca viteaz, cronică ne trece prin față o infinită gamă de mijloace narative, toate legate interior cu mortarul stilului așa de puternic individualizat, care susține lectura, o înviorăază, o pigmentează mereu cu reflecții și proverbe („O adevărată poveste a vorbei”, cum arăta Călinescu). Istoricii literari au scos citate numeroase, ca dintr-o mină inepuizabilă, și nu se poate spune că o nouă lectură nu poate descoperi alte fragmente afară de cele deja celebre.

Saint-simoniană este la Neculce tocmai enorma cantitate de fapte de toate felurile extrase dintr-o memorie fără fund, unde stau alături domnii și dregătorii, cărturarii și obscurele apariții episodice prinse însă în plasa infailibilă a observației și puterii de expresie a cronicarului. Că în locul curții lui Ludovic al XIV-lea, teatrul de observație este realitatea românească a ultimelor decenii ale veacului al XVII-lea și primele din veacul al XVIII-lea (memoriile lui Saint-Simon cuprind perioada 1691—1723), și că în locul clasicilor francezi apar profilate aici, în contururi definitive de legendă și documentar, figurile lui Miron Costin, Nicolae Milescu, Dosoftei, Dimitrie Cantemir, acestea nu schimbă tipologia literară în sine, ciudatul paralelism de destine spirituale: ca și Saint-Simon, Ion Neculce a fost un scriitor „pentru mai târziu”, fără prezența și influența în epocă a unui Varlaam, Ureche, Costin (tatăl și fiul), Cantemir. Insuși stilul său, straniu amestec de arhaism și uimitoare modernitate („un style à la fois archaïque et tout moderne”), este o apariție unică în epocă și va rămîne suprema izbîndă de această natură a literaturii noastre vechi. Pe Neculce l-au descoperit, l-au admirat și imitat moderni, generația romantică, pentru care a devenit scriitorul de căpătîi, influența sa fiind bine cunoscută și ușor detectabilă la generația lui Bolintineanu și Alecsandri, ca și a lui Iorga și Sadoveanu. Despre Saint-Simon, Lanson încheia astfel: „Entre Voltaire et Montesquieu, il écrit comme il faut écrire pour être admiré au temps de Hugo et de Michelet. Quant la première édition de ses Mémoires parut en 1830, nos romantiques lui firent fête; et c'était justice: le duc de Saint-Simon était des leurs”. Și Neculce asemenea.

Neculce moare în 1745 (cînd se naște Samuel Micu), zece ani înaintea lui Saint-Simon. Cu el, o mare epocă din istoria literaturii române lua sfîrșit. Peste munți, în Transilvania, cu 5 ani în urmă, episcopul Inochentie Micu Clain cumpărase pentru biserica unită un domeniu pe care se găsea un sat cu nume totalmente obscur: Blajul. Iar în Țara Românească, în același an, se născuse Ienăchiță Văcărescu.

Apusul de soare se îngina, astfel, cu un nou răsărit.

George IVĂȘCU

(După capitoul respectiv din Istoria literaturii române, I, în apropiată apariție la Editura Științifică).

¹ Ion Neculce, *Letopiseșul Țării Moldovei și O samă de cuvînt*. Text stabilit, glosar, indice și studiu introductiv de Iorgu Iordan, ediția II-a, revizuită, București, E.P.L. 1959.

² *Letopiseșul Țării Moldovei de la Istratia Dabija pînă la domnia a doua a lui Antioh Cantemir, 1661—1705*, editat de C. Giurescu, București, 1913.

³ C. Giurescu, ed. cit. p. 76—77.

⁴ *Histoire illustrée de 10 littérature française*, tome II, p. 72—73.

⁵ *Histoire de la littérature française depuis le XVIIe siècle jusqu'à nos jours*, Paris, ed. 26, p. 193—195.

⁶ *Histoire de la littérature française*, Paris, 1949, p. 215.

⁷ G. Călinescu, *Istoria literaturii române*, p. 29.

LUCEAFĂRUL
Revistă editată de
UNIUNEA SCRITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef: Ștefan Bănuțescu
Redactori șefi adjuncți:
Cezar Baltag, Fănuș Neagu,
Gheorghe Tomozei
Secretar general de redacție:
M. Ungheanu

REDACȚIA:
București, Bd. Ana Ipătescu 15
Telefon: 11.51.54; 12.16.10
ADMINISTRAȚIA:
Șoseaua Kiseleff 10, tel. 18.33.99
ABONAMENTELE
3 luni — 13 lei; 6 luni — 26 lei; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA ȘTIINȚII”
Paginator: Nicolae Ion.